

KOV rahastamismudelite (sh maksukorralduse) mõju kohaliku omavalitsuse poolsele ettevõtluskeskkonna arendamisele

Ekspert hinnang Siseministeeriumile

Koostaja:
OÜ Cumulus Consulting

Jaanuar 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Omavalitsuste rahastamise korraldus analüüsitud välisriikides ja Eestis.....	4
1.1. KOV-ide arv, suurus ja ülesanded seoses ettevõtluse arendamisega	4
1.2. KOV-ide eelarvete suurus ja osakaal avalikust sektorist	6
1.3. KOVide peamised tuluallikad, maksude struktuur ning võimalused ettevõtluse stimuleerimiseks	8
1.4. Kokkuvõtte välisriikide näidetetest.....	11
2. Võimalused Eestis kohaliku omavalitsuste rahastamissüsteemi muutmiseks.....	13
Kasutatud allikad.....	19
Lisa 1. Võrdlev tabel erinevate riikide omavalitsuste korraldusest	22
Lisa 2. Lühülevaade analüüsitud riikide KOV-ide rahastamise korraldusest	23
Holland	23
Leedu	23
Läti.....	25
Norra.....	26
Sloveenia	28
Soome	29
Tšehhi	30

Sissejuhatus

Regionaalministri kavandatav omavalitsuskorralduse reform ja uus regionaalarengu strateegia peavad oluliseks kohalike omavalitsuste (KOV) võimekuse tõstmist kohaliku ettevõtluse arendamisel. Reformi rakendamise seoses on plaanis valmistada ette ka Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) muudatused seoses kohaliku omavalitsuse pädevuste laienemisega ettevõtluskeskkonna arendamise ja tööturupoliitikaga seonduva osas. Regionaalarengu strateegia seisukohast on võtmetähtsusega just toimepiirkondade keskuste tugevdamine nii ettevõtluskeskkonnana kui teenuste tagamisel, et vähendada töökohtade ja elanike liigset koondumist suurematesse linnapiirkondadesse ning tugevdada tööjõuareali keskuste ja tagamaa vahelist struktuurset ja funktsionaalset koostoimet.

Käesoleva eksperthinnangu eesmärgiks on analüüsida teiste riikide kogemusi KOV rahastamiskorralduse ning maksukorralduse mudelite abil suunata ettevõtluse arengut ning võrrelda erinevate mudelite rakendamist ja võimalikku saavutatud mõju, et esitada ekspertarvamus, **kas ja millised võimalused Eesti oludes võiksid olla rahastamis- ja maksupoliitiliste muudatustega toetada KOVide rolli kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisel.**

KOV-ide rahastamissüsteemi muutmiselt tuleb kindlasti arvestada ka tänaseid siseriiklike ja ka globaalseid protsesse. Üheks selliseks suundumuseks on elanike ja ettevõtluse koondumine – inimesed liiguvad sinna, kus on lihtsamini saadaval töökohad ja teenused (sh avalikud teenused) ning ettevõtted liiguvad sinna, kus on kliendid, tööjõud ja ettevõtte toimimiseks vajalikud teenused (teised ettevõtted). Sellistes piirkondades on tihe konkurents ressursside pärast (nt tööjõuresurss), mis omakorda võimendab inimeste liikumist sinna. Nii on tekkinud Eestis tugev Tallinna regioon, mis tõmbab endale teistest piirkondadest nii elanikke kui ka ettevõtlust. Riigil on oluline roll olla selle protsessi tasakaalustajaks. Selleks aga on pidevalt vaja leida meetmeid, mis aitaksid kaasa töökohtade loomisele ja ettevõtluse arendamisele just väljaspool pealinna regiooni. Viimase 10-15 aasta arengute taustal võib aga väita, et ei riik ega ka omavalitsused ei ole suutnud leida pealinna regiooni kiiret kasvu ning ülejäänud piirkondade kahanemist tasakaalustavaid meetmeid.

Käesoleva töö raames vaadeldi võrdlevalt Hollandi, Leedu, Läti, Norra, Sloveenia, Soome ning Tšehhi kohalike omavalitsuste rahastamise üldist korraldust ning võrreldi seda tänase Eestis rakendatud rahastamismudeliga (peatükk 1). Riikide valikus lähtuti sellest, et esindatud oleks nii Eesti lähiriigid (Soome, Läti, Leedu) kui ka sarnase tausta ja/või suurusega riigid (Sloveenia, Tšehhi). Täiendavalt toodi võrdluses analüüsi Norra ja Holland, kui eelduslikult teistsuguse KOV-ide maksukorraldusega riigid. Töö teises osas esitati ettepanekud olukorra muutmiseks Eestis (peatükk 2). Andmed analüüsitud riikide kohta on koondatud tabelisse lisa 1, lisa 2 on toodud lühikene taustakirjeldus välisriikide kohta.

Kuna käesoleva töö teostamiseks oli ajaraamistik küllaltki piiritletud, siis teiste riikide KOV-ide rahastamissüsteemide analüüsimisel lähtuti peamiselt internetist saadaolevast informatsioonist. Täiendavalt suheldi erinevate riikide KOV-valdkonna spetsialistidega. Käesoleva analüüsi koostamises osalesid konsultandid Mihkel Laan, Herko Sunts (OÜ Cumulus Consulting) ja Kaimo Käärman-Liive (Eesti Linnade Liit). Analüüsi koostamisel arutati võimalusi Eesti omavalitsuste rahastamissüsteemi muutmiseks ka Rivo Noorkõiv'uga OÜ-st Geomedia ning Sulev Liivik ja Andrus Jõgi Rahandusministeeriumi omavalitsuste finantsjuhtimise osakonnas.

1. Omavalitsuste rahastamise korraldus analüüsitud välisriikides ja Eestis

1.1. KOV-ide arv, suurus ja ülesanded seoses ettevõtluse arendamisega

Eestis on 20.10.2013 toimunud kohalike valimiste järgselt 215 omavalitsusüksust. Kuigi Eestis on keskmiselt KOV-is 6318¹ elanikku (enne valimisi oli 6010), on samas 52% omavalitsustes vähem kui 2000 elanikku ning üle 10 000 elanikuga omavalitsusi on vaid 19 (9%). Mediaanomavalitsuses elab 1908 elanikku (enne valimisi 1763).

Võrreldud riikidest eristub omavalitsuste arvu (ja nende elanike arvu) poolest selgelt Tšehhi, kus on enam kui 6000 omavalitsust, mille keskmine rahvaarv ulatub vaid ca 1700 elanikuni. Samas on Tšehhis ka omavalitsuste pädevus lähtuvalt suuruselt erinev - põhilisi ülesandeid (nt elanike registripidamine, sotsiaalhoolekanne, kohalik transport) täidavad kõik omavalitsused, ulatuslikumalt delegeeritud ülesandeid täidab aga vaid 388 KOV-i ja neist 205 täidavad laiendatud delegeeritud ülesandeid.

Ülejäänud riikide puhul jääb keskmise omavalitsuse elanike arv vahemikku 9700 – 55000 ning neil on erinevate omavalitsuse pädevus üldjoontes sarnane (kohati on erisused nt pealinna osas). Keskmised omavalitsused on kõige suuremad Leedus (55000) ja Hollandis (41000), Sloveenia, Norra, Läti ja Soome keskmise omavalitsuse rahvaarv on vahemikus 10000-17000 elanikku. Kui Tšehhi välja jätta, on Eesti keskmise omavalitsuse rahvaarv suuruselt järgmisest (Sloveenia) enam kui 1,5 korda väiksem (tabel 1).

Erisused Eesti ja analüüsitud välisriikide omavalitsuste suurusel tulevad veelgi enam esile, kui võrrelda omavalitsuste rahvaarvu aritmeetilist keskmist ja mediaani - Eestis on nende näitajate erinevus kõige suurem (aritmetilise keskmise ja mediaanomavalitsuse rahvaarvu erinevus on ca 3,3 korda), teistes riikides (va Tšehhi) on erinevus keskmiselt 2 korda (tabel 1).

Asjaolu, et mediaanomavalitsuse rahvaarvuks on Eestis vaid 1900 elanikku (mis on ligi 2,5 korda vähem kui suuruselt järgmisest riigis Norras ja nt 3,5 korda väiksem kui Lätis) tähendab seda, et **keskmise omavalitsuse eeldused tegeleda iseseisvalt kohaliku ettevõtluskeskkonna arendamisega on sõltumata maksukorralduse ülesehitusest tagasihoidlikud.**

Tabel 1. Elanike ja KOVide arv võrreldud riikides (2012-2013 andmetel)

	Holland	Leedu	Läti	Norra	Sloveenia	Soome	Tšehhi	Eesti
Rahvaarv (milj)	16,8	3,3	2,0	5,1	2,0	5,4	10,5	1,3
KOV-ide arv	406	60	119	430	212	320	6,243	215
Elanikke keskmises KOV-is	41,000	55,000	17,000	11,000	9,700	16,000	1,700	6,300
Elanikke mediaan-KOV-is	25,500	35,400	6,800	4,400	4,700	6,000	400	1,900
Keskmine KOV/ mediaan KOV	1,6	1,6	2,5	2,5	2,1	2,7	4,3	3,3

¹ Rahvaarv rahvastikuregistris 01.01.2013, ühinenud omavalitsuse osas summeeritud

Omavalitsuste põhilised ülesanded on võrdluse all olevas riikides sarnased (alus- ja üldharidus (põhiharidus), sotsiaalhoolekanne, kultuur ja vaba aeg, avalik kord, kohalik infrastruktuur jne), olulisemate erisustena on teatud riikides KOV vastutada ka nt kutseharidus, tervishoid ning **ettevõtlus ja/või tööhõive**.

Kohustus tegeleda ettevõtluse/kohaliku majanduse ja/või tööhõive arendamisega on eraldi sätestatud järgmistes võrreldavates riikides:

- **Hollandis** on KOV-ide ülesandeks tegeleda tööhõivega. Tööhõive osas vastutavad omavalitsused töötute taasintegreerimise eest tööturule ja pakuvad vastavat koolitust. Omavalitsused maksavad ka töötute abiraha, mis tähendab, et KOV-idel on motivatsioon töötuse vähendamiseks.
- **Lätis** on KOV-ide kohustuseks soodustada majandusarengut oma territooriumil, tegeleda tööpuuduse vähendamisega ja edendada turismi. Samas pole riigis ühtset kokkulepet, mida see täpselt tähendab. Üldine arusaam on, et omavalitsus peaks soodustama investeeringute tegemist oma territooriumil, millega kaasnevate võimalike töökohtade tekkimine aitaks vähendada tööpuudust. Samas võib see ka tähendada koostööd (dialoogi) olemasolevate ettevõtete ja linna/valla kõige üldisemat turundust, omavalitsuse hoonete või maa rentimist ettevõtetele jms.
- **Norras** on omavalitsuste üheks ülesandeks sätestatud ettevõtluse arendamine, kes tegeleb arendusküsimustega kohalikul tasandil. Vastav ülesanne on määratud ka maakonna tasandile. Riiklikult peetakse oluliseks viiakse kokku ettevõtjate ning omavalitsustöötajate kokkuvõtmist eesmärgiga lähendada mõlemat osapoolt. Oluliseks osapoolteks selles protsessis riigi poolt on asutus *Innovation Norway*.
- **Soomes** on samuti KOV-ide ülesandeks kohaliku majanduse ja tööhõive edendamine. Valdakonna arendamisel teostatakse mitmeid erinevaid tegevusi, alates tööstusala arendamisest kuni pehmete koostöövõrgustike initsieerimiseni.

Leedus ja Sloveenias pole ettevõtluse arendamine selgelt omavalitsuste ülesanne, Tšehhi puhul on omavalitsuste iseseiseva pädevusena välja toodud kohustus tegelda lisaks muudele ülesannetele kohaliku arenguga.

Eestis on KOV ülesanded ja pädevus määratletud KOKS-is §6 lõigetes 1 ja 2. Ettevõtluse arendamise ja töökohtade loomise ülesannet KOV-idele otseselt määratletud ei ole, küll aga on seaduses märgitud, et KOV otsustab ja korraldab ka neid kohaliku elu küsimusi, mis on talle pandud seadustega või mida ei ole seadusega antud kellegi teise korralda.

Seaduse alusel on ettevõtluse arendamist käsitletud Ettevõtluse toetamise ja laenude riikliku tagamise seadusega, mille järgi riik toetab ettevõtluse arengut selleks loodud sihtasutuste kaudu, mille asutajaõigusi teostab majandus- ja kommunikatsiooniminister. Omavalitsustel selle seadusega rolli ei nähta ning seega võib hinnata, et ettevõtluse arendamise korraldamise ülesanne on täna antud seaduse alusel vastavatele sihtasutustele (EAS, Kredex).

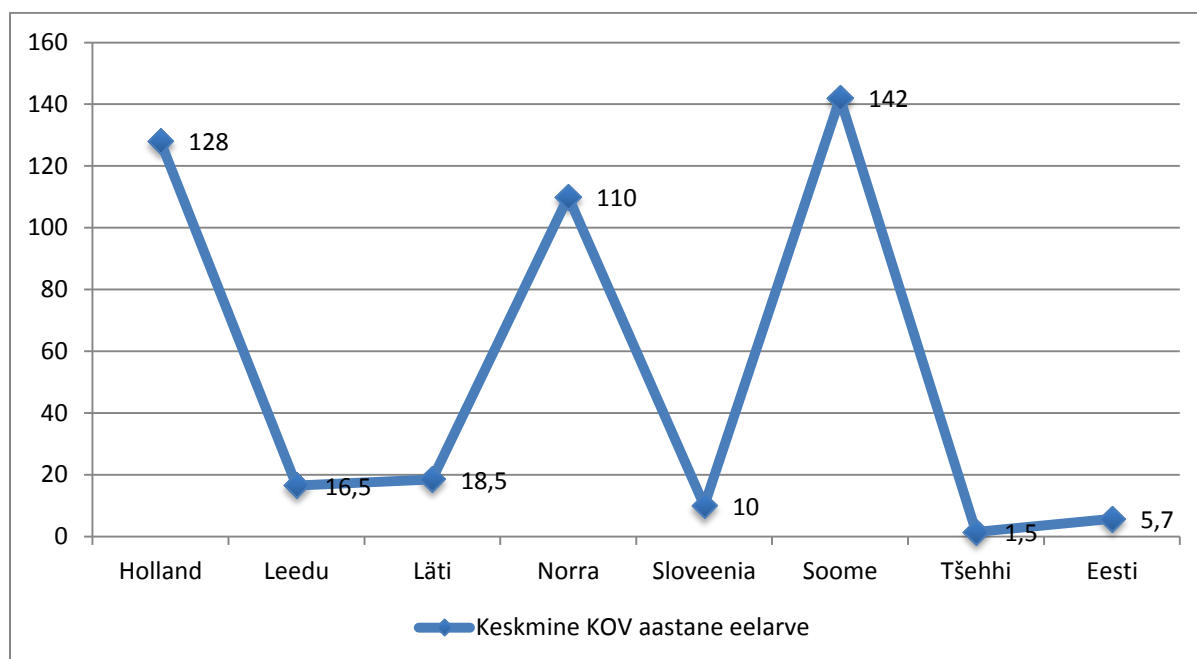
Vaatamata seadusest tulenevale kohustusele tegelevad siiski kõikide riikide omavalitsused ettevõtluse arendamise toetamisega ning seda nii investeeringute kui ka nn pehmete tegevuste abil. Asjaolu, kas ettevõtluse arendamine on KOV-ide seaduslik kohustus või mitte, ei pruugi näidata nende reaalselt tegevust ja selle ulatust ettevõtlusvaldkonna toetamisel (nt Rootsi KOV-idel pole ettevõtluse arendamine kohustus, kuid nad tegelevad sellega aktiivselt).

1.2. KOV-ide eelarvete suurus ja osakaal avalikust sektorist

Vaadeldud riikide omavalitsuste eelarvete kogumaht varieerub sõltuvalt riikide suurusest, arengutasemest ja KOV eelarve osatähtsusest avalikus sektoris vahemikus 1- 50 miljardit eurot. Suurimad on kogueelarved Hollandis (50 miljardit eurot) ja Soomes (46 miljardit eurot), neile järgnevad Norra (27 miljardit eurot) ja Tšehhi (10 miljardit eurot). Lätis ja Sloveenias on KOV-ide eelarve kogumaht 2,2 miljardit eurot, Eestis 1,3 miljardit eurot ja Leedus vaid 1 miljard eurot.

Keskmine KOV aastane eelarve on Soomes, Hollandis ja Norras vahemikus 110-142 miljonit eurot, Leedu ja Lätis on need enam kui 5 korda väiksemad (ca 16-18 miljonit eurot) ja Sloveenias 10 korda väiksemad (ca 10 miljonit eurot). Keskmine Eesti omavalitsus peab võrreldes Soome omavalitsusega hakkama saama 25 korda väiksema eelarvega, Eesti omavalitsuste tuludeks oli 2011. aastal kokku ca 5,7 miljonit eurot. Eesti keskmine KOV eelarve on seega teiste vaadeldavate riikidega (va Tšehhi) võrreldes vähemalt kaks korda väiksem (joonis 1).

Samas on Eesti kohaliku omavalitsuse eelarvete suurus võrreldav Läti, Tšehhi ja Sloveeniaga, kus omavalitsuste eelarvete suuruseks on ca 1000 € aastas elaniku kohta. Oluliselt madalam on see näitaja Leedus (330 €), samas Soomes on omavalitsustel oma ülesannete täitmiseks elaniku kohta 8,5 korda rohkem vahendeid kui Eestis.

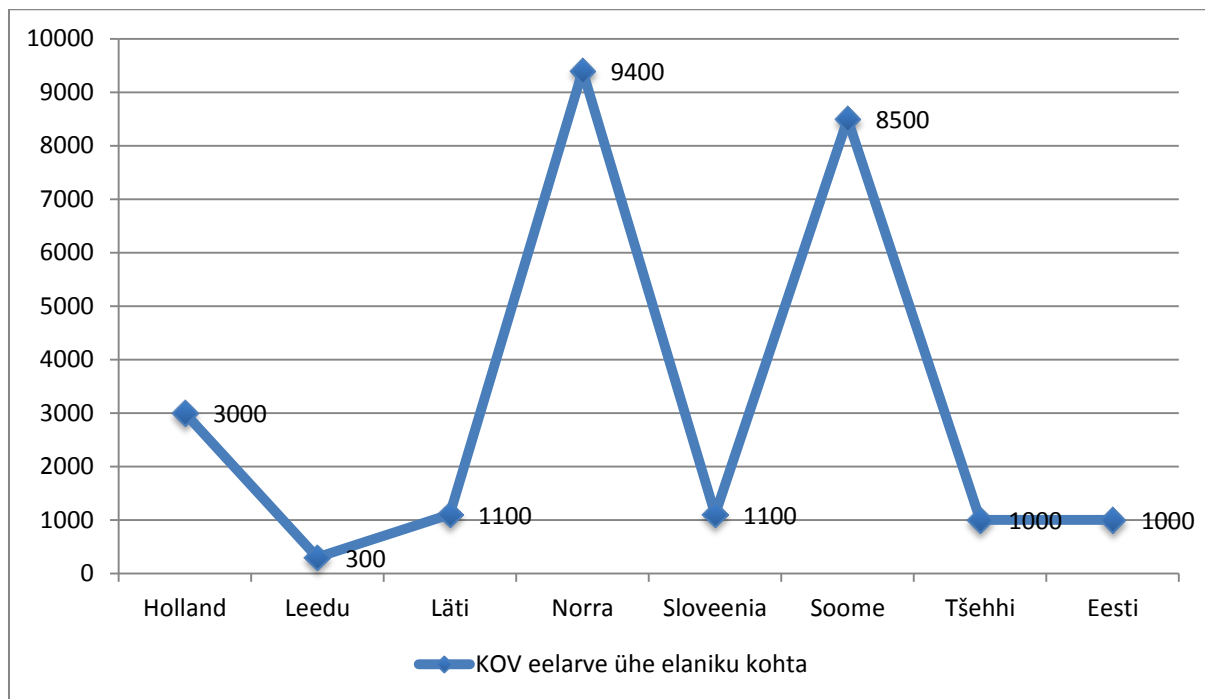

Joonis 1. Keskmine KOV aastane eelarve (miljonit eurot, 2011, Eurostat)

KOV eelarve ühe elaniku kohta on selgelt kõige suurem Norras (9400 eurot) ja Soomes (8500 eurot), Hollandis on see ligi kolm korda väiksem ulatused 3000 euronit. Omavalitsused Lätis, Sloveenias, Eestis ja Tšehhis saavad arvestada keskmiselt ca 1000 euroga elaniku kohta aastas. Oluliselt väiksem on vastav näitaja Leedus, kus see ulatub vaid 300 euronit (joonis 2).

Asjaolu, et Soome omavalitsustel on elaniku kohta ca 8,5 korda rohkem finantsvahendeid kui Eestis, näitab ühelt poolt, et KOV-ide võimekust teostada arendustegevusi pole võimalik praktiliselt võrrelda ning teisalt ka seda, et lisaks elatusaseme erinevustele (nt keskmine palk

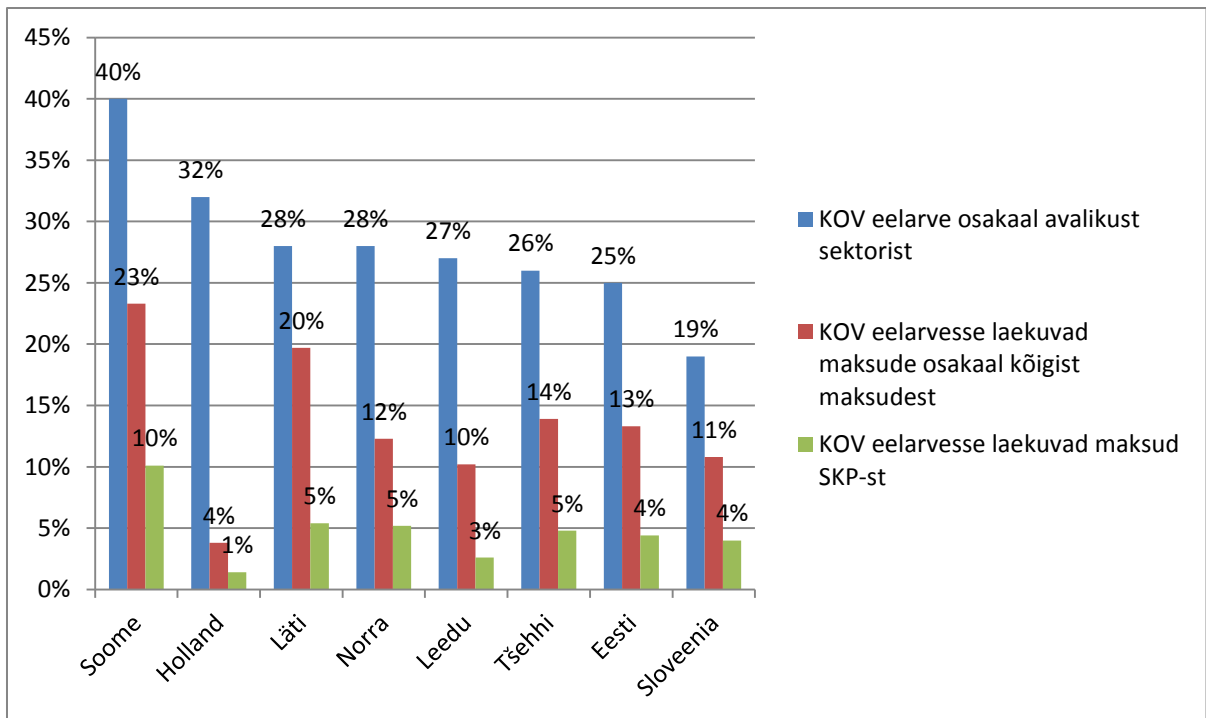
erineb ca 3 korda) on Soome omavalitsustele antud ligi 3 korda tugevam finantspositsioon. Samas peab arvestama, et KOV-ide ülesannete hulka kuulub lisaks ka tervishoiu korraldus, kutseharidus ja ka kohaliku majanduse ja tööhõive edendamine.

Joonis 2. KOV eelarve ühe elaniku kohta (2011, Eurostat)

Eesti kohalike omavalitsuste eelarvete osakaal avalikus sektoris on 25%. Võrreldes analüüsi käigus vaadeldud teiste riikidega on see üks väiksemaid, madalam on KOV-ide eelarve osakaal vaid Sloveenias (19%). Analüüsitud riikidest eristub selgelt Soome, kus KOV eelarved moodustavad 40% kogu avalikust sektorist. Samas võib veelkord rõhutada, et Soomes on omavalitsuste ülesanded võrreldes teiste riikidega ulatuslikumad. Ülejäänud riikide puhul on KOV eelarvete osakaal avalikust sektorist suhteliselt samas suuruses jäädes 26-32% vahele (joonis 3).

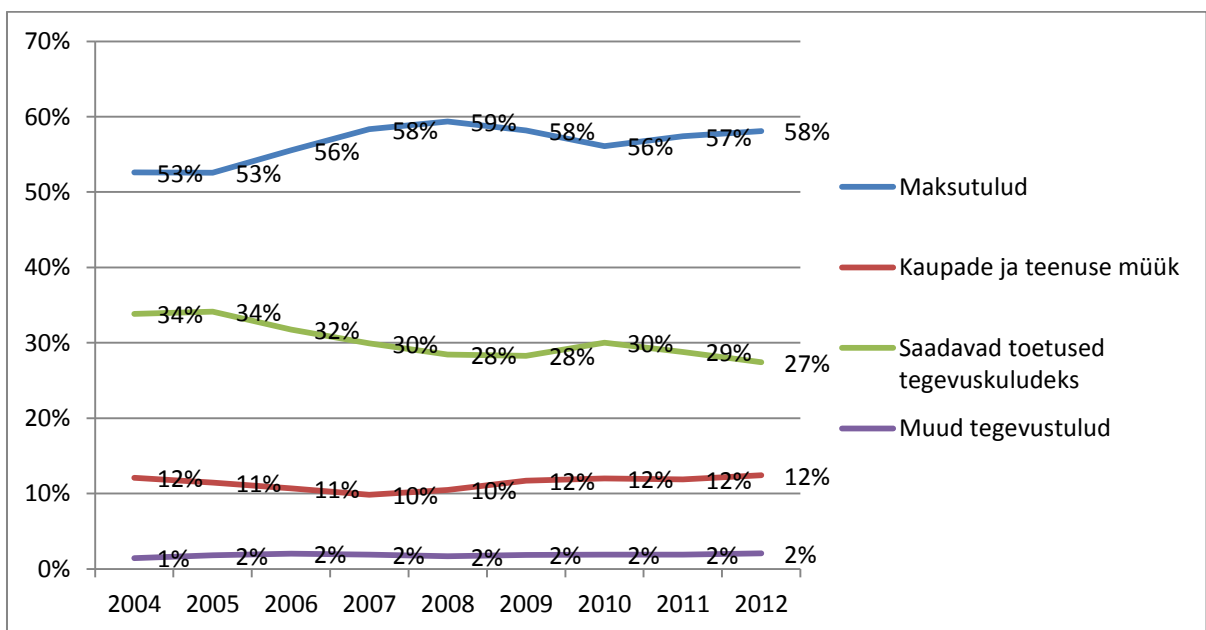
Suuremad on erisused, kui võrrelda KOV eelarvesse laekuvate maksude osakaalu kõigist maksudest. Selgelt suurem on vastav osakaal Soomes (23%) ja Lätis (20%), samas moodustavad Hollandis KOV eelarvetesse laekuvad maksud vaid 4% kõigist maksudest, mis ühtlasi tähendab, et suure osa riigi KOVide eelarvest moodustavad riiklikud eraldised. Ülejäänud riikide puhul moodustab KOV eelarvesse laekuvate maksude osakaalu kõigist maksudest 10-14%. KOV eelarvesse laekuvad maksud SKP-st on enamasti vahemikus 3-5%, Soomes on vastav näitaja 10% ja Hollandis vaid 1% (joonis 3).

Joonis 3. KOV eelarvete roll avalikust sektorist ja SKP-st ning KOV eelarvesse laekuvate maksude osakaal kõigist maksudest (2011, Eurostat)

1.3. KOVide peamised tuluallikad, maksude struktuur ning võimalused ettevõtluse stimuleerimiseks

Eesti KOV-ide peamine finantseerimise allikaks on maksutulud, mis moodustavad ca 58% tuludest. Tähtsuse järgmise osa moodustavad erinevad riigi poolsed toetused (27%). Aastatega on maksutulu osakaal kasvanud ning toetuste osakaal sama võrra langenud. Teiste omavalitsuste tululiikide osas pole viimase üheksa aasta jooksul märkimisväärset muutust toimunud (joonis 4).

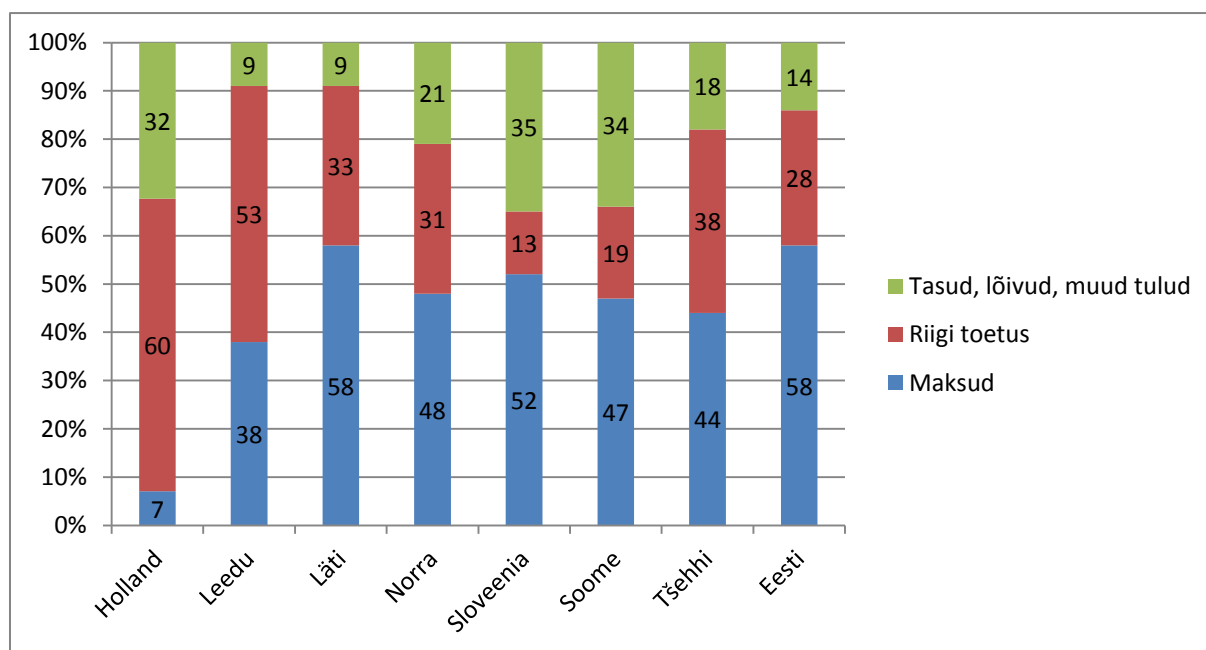

Joonis 4. Eesti omavalitsuste põhitegevuse tulude struktuur (Rahandusministeerium)

Võrreldes teiste riikidega on Eesti KOV-ide finantseerimine kõige rohkem sõltuvuses laekuvatest maksutuludest. Sama kõrge (58%) on näitaja ka Lätis, teistes võrreldavates riikides on see näitaja märgatavalt madalam (maksutulud moodustavad eelarvetes 38 - 52%). Selgeks erandiks on Holland, kus KOV-id saavad 60% tuludest riigilt erinevate eraldistena ning omavalitsuste enda maksubaas on väga väike, vaid 7% (joonis 5). Peamine põhjus, miks sellist KOV-ide finantseerimist rakendatakse, on seotud sooviga ühtlustada rohkem omavalitsuste omavahelisi tulusid. See on ka põhjuseks, miks Leedu on lausa seaduse tasandil diferentseerinud omavalitsuste eelarvetesse laekuvaid üksikisiku tulumaksu määrasid.

Riigi toetus annab lisaks Hollandile üle poole ka Leedu KOV-ide omavalitsuste tuludest. Tasud, lõivud ja muud tulud on olulisteks KOV-ide tulubaasi osadeks Sloveenias, Soomes ja Hollandis, kus need moodustavad ca kolmandiku tuludest. Ülejäänud riikides moodustab vastav tululiik 20% või vähem kogutuludest (joonis 5).

Erinevate riikide võrdluses võib välja tuua, et Eestis on suhteliselt madal oma teenuste tasude, lõivude ja muude tulude osakaal, (14%), madalam on omatulude tase vaid Lätis ja Leedus. See näitab, et eelarve tulud on ka suhteliselt palju sõltuvuses riigi keskvalitsustest – valitsus kontrollib omavalitsustele eraldatavat toetust ning valitsuse kontrolli all on ka KOV-ide maksukorraldus.

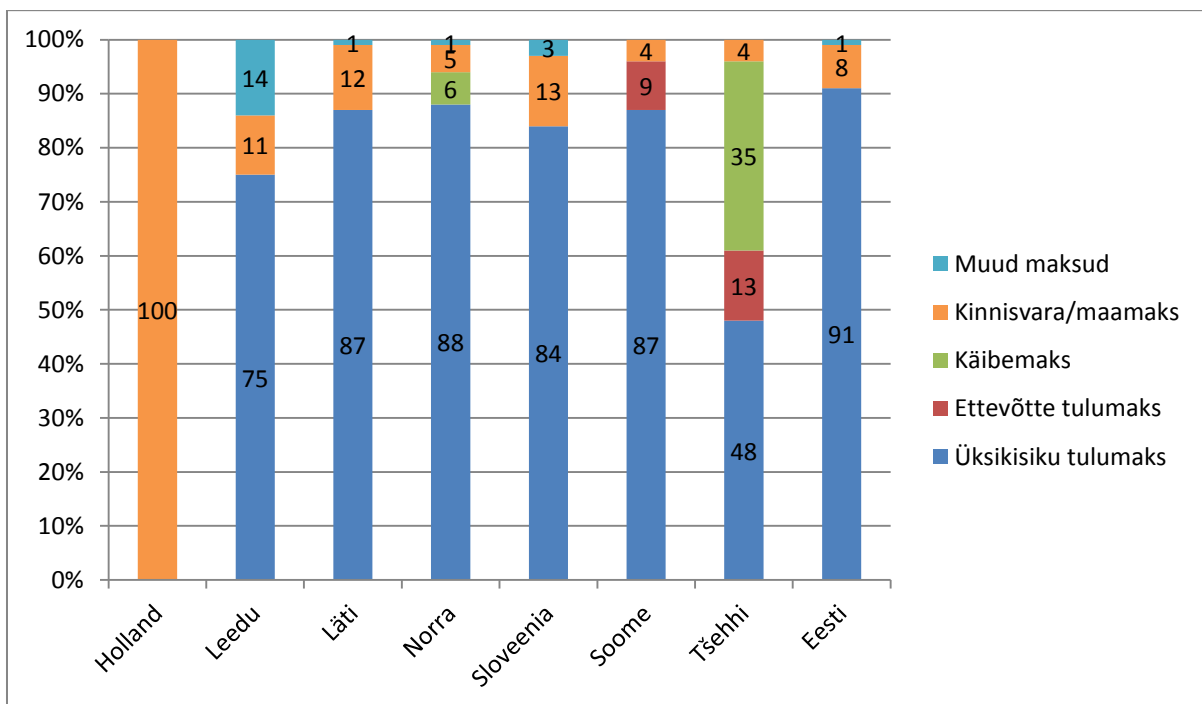
Joonis 5. Erinevate riikide omavalitsuste tulude struktuur.

91% Eesti omavalitsuste maksutuludest moodustab üksikisiku tulumaks ning 8% maamaks. Kohalike maksude osakaal on 1%. **Nii tugevat KOV-i sõltuvust ühest maksuliigist ei ole üheski võrreldavas riigis** (vt joonis 6). Üldiselt on maksude omavaheline suhe Eestis olnud stabiilne, va 2011. aastal, kui Tallinna linnas rakendatud kohalikud maksud (müügitasud, paadimaks) tõstsid kohalike maksude osakaalu 4%-le. Kohalike maksudest annabki ca 80% Tallinnas kehtestatud parkimistasu, reklaamimaks ning teede ja tänavate sulgemise tasu. Kui Eesti kontekstis mitte arvestada Tallinna linna, moodustab üksikisiku tulumaks koguni 93% KOV-ide eelarvete maksutuludest.

Kui võrrelda Eesti omavalitsuste eelarvesse laekuvaid maksusid teiste riikidega, siis üksikisiku tulumaksu ja kinnisvara/maamaksu kaudu omavalitsuste finantseerimine on küllaltki tavaline (joonis 6). Võrreldud riikides baasil võib öelda, et suhteliselt tavapärane on, **et üksikisiku tulumaks on nõ jagatud maks**, kus mingi osa laekub riigi eelarvesse ja osa omavalitsustele.

Mõnedes riikides (Soome, Tšehhi) saavad **omavalitsused osa ka ettevõtte tulumaksust**, kus see annab ca kümnendiku KOV-idele laekuvatest maksudest. Samas on ka näiteid (Norra), kus see on kaotatud põhjusel, et **maks on oma olemuselt väga kaootiline ja ei ühti omavalitsuse stabiilse rahastamise mudeliga**.

Teistest eristuvad oluliselt **Tšehhi, kus ligi 50% omavalitsuse tulust on seotud ettevõtlusega** (laekumised käibemaksust ja ettevõtte tulumaksust) ja Holland, kus on vaid kinnisvaramaks. Käibemaksust laekub osa KOV-idele lisaks Tšehhile ka Norras.

Joonis 6. Omavalitsuse eelarvesse laekuvate maksude struktuur.

Leedus on üksikisiku tulumaksu jaotamisel KOV-ide lõikes kehtestatud erisused. Üksikisiku tulumaksust laekub üldjuhul 100% kohalikule omavalitsustele, välja arvatud erandid, kus tulumaksu laekub eelarvetesse väiksemal määral. Eranditeks on Vilnius (40%), Kaunas (74%), Klaipėda (64%), Palanga (70%), Panevėžys (84%), Šiauliai (96%) ja Mažeikiai (55%). Nendele suurematele linnadele mitte laekuvast tulumaksust tekib tasandusfond ning sealt jagatakse raha nendele omavalitsustele, mille tulumaksu laekumine on väiksem riigi keskmisest. Kui sellest fondist ei piisa, siis makstakse lisatoetust, mis tasandab omavalitsuste sissetuleku 90%-ni keskmise tulumaksu laekumisest.

Lätis võib üheks ettevõtlust toetavaks instrumendiks pidada KOV-ide võimalust etteantud piirides kehtestada kinnisvaramaksu määra, milleks saab olla 0,2% - 3% kinnisvara väärtusest. KOV-idel on võimalus muuta maksumäära erinevate gruppide lõikes (nt eakatele väiksem maks, lagunenud hoonetele kõrgem maks), samuti saab kehtestada teatud gruppidele ajaliselt erinevaid maksumäärasid (nt tootmisettevõtetele väiksem maksumäär).

Kinnisvaramaksust laekuv tulu KOV-ide eelarves on 6-10% ning on stabiilne tuluallikas omavalitsustele ka kriisiaastatel. Siiski ei ole nt Valmiera linnavalitsuse esindaja hinnangul kinnisvaramaks ettevõtetele märkimisväärseks koormaks, samas on Valmiera linn vähendanud kinnisvaramaksu tootmis- ning turismiettevõtetele 25% tavalisest määrast.

Sloveenias viidi aastatel 2007-2012. läbi KOV-ide finantseerimise reform. 2007 a. vastu võetud seaduse esemärgiks oli parandada enamuse Sloveenia kohalike omavalitsuste omafinantseerimisvõimet ning vähendada vajadust rahalise ühtlustamise järele ehk sõltuvust riigieelarvest, mh suurendati KOV-ide õigusi saada sissetulekuid kohalikust maksust (eelkõige kinnisvaramaks). **Oluline muutus oligi kinnisvaramaksu kehtestamine**, mis annabca 13% KOV-idele laekuvast maksutulust.

Norras on tööandjad kohustatud tasuma töötasult (arvestamata kinnipidamisi) 14,1% tööjõumaksu. **Tagamaks, et tööandja saaks teatud piirkondades juurdepääsu tööjõule soodsamalt on nendes piirkondades see maksumäär madalam või isegi 0%** (Norra kõige põhjapoolsemas Finnmark'i maakonnas). Kuigi seda maksukorraldust on EL-i poolt tugevalt rünnatud, **hindab Norra valitsus seda üheks tõhusaimaks meetmeks, töökohtade loomisel ja ettevõtluse arendamisel.**

1.4. Kokkuvõte välisriikide näidetetest

Vaadeldud seitsme välisriigi ja Eesti võrdlemisel saab kokkuvõtvalt välja tuua järgmised tähelepanekud:

- Eesti keskmine omavalitsus on rahvaarvult märkimisväärselt väiksem, kui võrreldud riikides (va Tšehhi), võttes aluseks mediaanomavalitsuste suurused, suurenevad vahed veelgi.
- Ettevõtluse ja tööhõivega tegelemine on mitmetes riikides KOV-ide ülesanne. Samas võib väita, et kohustus tegeleda ettevõtte ei pruugi endaga kaasa tuua ka selget mõju, samuti on mitmeid näiteid riikidest, kus KOV-id aktiivselt tegelevad ettevõtluskeskkonna arendamisega, kui otsest vastavat ülesannet neil ei ole.
- Eesti keskmise kohaliku omavalitsuse eelarve on paarkümmend korda väiksem, kui Soomes, Norras ja Hollandis ning kolm korda väiksem kui Lätis ja Leedus. Samas on KOV-ide eelarve ühe elaniku kohta on Eestis, Lätis, Tšehhis ja Sloveenias praktiliselt ühesuurune, aga nt Soomes see 8,5 korda kõrgem kui Eestis.
- KOV-ide eelarvete osakaal avalikust sektorist on Eestis veidi väiksem kui enamikel võrreldud riikidel. Samas on KOV-idele laekuvate maksude osakaal kõigist maksudest keskmisel tasemel.
- Eesti KOV-id sõltuvad üksikisiku tulumaksu laekumisest rohkem kui KOV-id teistes riikidest - nii tugevat KOV-i sõltuvust ühest maksuliigist mujal ei ole.
- Peaaegu kõik riigid kasutavad rahastamismudelites mingeid meetmeid, mis on seotud ettevõtlusega KOV tasandil ning mis võivad omada KOV-ide motivatsioonile ettevõtlusega tegelemiseks teatud positiivset mõju:
 - Leedus on suuremate KOV-ide finantseerimisel tulumaksuga erinevad määrad – suuremad linnad loovutavad osa tulumaksust nn tasandusfondi, väiksemad saavad tulumaksust 100%. Meede võiks motiveerida väiksemaid KOV-e rohkem ettevõtlusega tegelema.
 - Lätis on KOV-idel võimalik rakendada maksusoodustust kinnisvaramaksu puhul. Samas ei peeta seda väga olulise mõjuga teguriks ettevõtlusaktiivsuse suurendamisel, kuna kulu on ettevõtjatele suhteliselt marginaalne.

- Norras on kehtestatud kaugemates piirkondades erinevad tööjõumaksud, samuti saab KOV saada osa käibemaksust. Teatud piirkondades võib tööjõumaks olla 0%, mis peaks stimuleerima sealset ettevõtlust.
- Soomes saavad KOVid saada osa ettevõtte tulumaksust. Samas on teatud riigid (nt Norra) pidanud seda ebastabiilseks maksuks ning sellest loobunud.
- Tšehhis saavad KOVid osa käibemaksust ja ettevõtte tulumaksust.
- Sloveenias kehtestati kinnisvaramaks, mis laekub KOV eelarvesse, andes 13% maksutulust.

Kokkuvõtvalt võib väja tuua, et peamine ettevõtlust toetav meetmestik on kehtestatud keskvalitsuse tasandil, kus tehakse maksukorralduslikke soodustusi (nt Norra). Erandina saab välja tuua vaadeldud riikidest Läti, kus omavalitsus saab mõjutada ettevõtlust läbi kinnisvara maksude.

Ühe täiendava võimalusena võib välja tuua Saksamaa näite, kus KOV-idele laekub ettevõtte tulumaks, kuid mitte vaid sinna, kus asub ettevõtte peakorter vaid ka mujale - kuhu iganes ettevõtte on investeerinud ning seda vastavalt investeringu proportsioonile (nt kui poeketil on mitu haru, siis iga KOV, kus on kauplus, saab poe kasumimaksust mingi osa).

Samas peab valitud riikide omavalitsuste finantseerimissüsteeme analüüsides tõdema, et puuduvad väga konkreetselt nähtavad ja eraldiseisvad omavalitsuste finantseerimise instrumendid, mis võiksid mõjutada neid rohkem tegelema ettevõtluse arenguga.

Eesti jaoks võiks aga võrdlusest järeltada järgnevat:

- 1) Vajalik on tõsta KOV-ide eeldusi arendustegevuste, sh ettevõtlusega tegelemiseks. Selleks peab tõusma omavalitsuste keskmine suurus ning ka koos sellega ka nende eelarvete keskmine maht oluliselt.
- 2) Välisriikide näitel tuleb kindlasti kaaluda erinevate meetmete rakendamist peaaesjalikult riigi tasandil, mis stimuleeriks ettevõtlust äärealadel ning lisaks ka KOV-idele vastavat motivatsiooni.

2. Võimalused Eestis kohaliku omavalitsuste rahastamissüsteemi muutmiseks

Tulenevalt eelnevas peatükis väljatoodust, võib kohalike omavalitsuste rahastamissüsteemi muudatuste analüüsimisel hinnata võimalusi järgmises struktuuris:

- 1) maksusüsteemi muudatused, sh:
 - ettevõtte tulumaks,
 - kohalikud maksud,
 - käibemaks,
 - maamaks/kinnisvaramaks,
 - üksikisiku tulumaks;
- 2) toetussüsteemi muudatused;
- 3) omatulude muudatused.

Eesti kohaliku omavalitsuse rahastamissüsteemi muutmisevõimaluste hindamisel on aga otstarbekas lähtuda üldistest printsiipidest, mida on Eestis pikaajaliselt rakendatud ning mida eelduslikult lähiajal muutma ei hakata:

- 1) riigi maksusüsteem on lihtne ning väheste eranditega, maksuhaldus on lihtsalt administreeritav;
- 2) uusi makse riigis ei kehtestata;
- 3) ettevõtete reinvesteeringut kasumilt ei maksta tulumaksu;
- 4) üksikisiku tulumaks on jagatud maks ning maksusoodustusi tehakse riigipoolsest osast (KOV-i eelarvesse laekuv summa on seotud brutopalgaga);
- 5) keskvalitsuse ja kohalike omavalitsuste rahastamisproportsioon säilib üldjoontes olemasoleval tasemel, KOV-ide eelarvetesse lisarahastust ei kavandata.

Järgnevalt on käsitletud võimalikke muudatusi eeltoodud struktuurist lähtuvalt.

1) Maksusüsteemi muudatused

Ettevõtte tulumaks ja dividendid

Eestis puudub ettevõtte tulumaks (maksustatakse küll dividendi, mitte jaotamata kasumit) ning käesoleval hetkel ei ole ka kavandatud nimetatud maksu kehtestamist. Ettevõtte tulumaks kaotati Eestis 2000. aastal, mille eesmärgiks oli Eesti majanduskeskkonna investeringutele atraktiivsemaks muutmine. Ettevõtte kasumi maksustamise taastamine eeldab olulist poliitilist suunamuutust, mis võimaldaks aga alles alustada arutelu.

Ettevõtte tulumaksu vahendusel omavalitsuste finantseerimisel on kaks peamist probleemi:

- laekumised on aastate lõikes ebastabiilsed, mis ei võimalda omavalitsustele tekitada pidevat tulubaasi (nt drastiline maksulaekumise langus majanduslanguse ajal);
- maksulaekumine koondub mõnesse suuremasse linna (Eestis Tallinna), kus asuvad korporatsioonide-gruppide (kõige suuremad tulumaksu maksjad) peakontorid. Väga keeruline on ehitada süsteemi, mis jagaks kogutavat maksuraha õiglaselt omavalitsuste vahel, kus võis olla tegelik kasumi tekkimine (nt ettevõtte peamine kasum teeniti hoopis mõnes filiaalis).

Need probleemid olid ka põhjuseks, miks Norra lõpetas ettevõtete tulumaksu laekumise suunamise KOV eelarvetesse ja asendas selle üksikisiku tulumaksuga.

Seega võib hinnata, et kuigi mõnes riigis (Soome, Tšehhi) on rakendatud omavalitsuste finantseerimine ettevõtte tulumaksu kaudu, ei ole see Eesti kontekstis vähemalt lähimas perspektiivis aktuaalne.

Eestis on ettevõtluse seisukohalt peamiseks maksustamisobjektiks väljavõetav kasum ehk dividendid. Samuti maksustatakse tulumaksuga antavaid soodustusi. Tulumaksu seaduse järgi leotakse neid residendist füüsilise isiku maksustatavaks tuluks, vastavad summad laekuvad üldisesse riigieelarvesse. Kokku moodustas 2012. aastal tulumaks dividendidelt ja erisoodustuselt 21,3%, kusjuures enamuse (16,6%) moodustab sellest tulumaks dividendidelt.

Hetkel on küllaltki tavapärane olukord, kus väikeettevõtte juhid töötavad madala palgaga, millega tagatakse endale sotsiaalkindlustus ning peamine sissetulek tuleb dividendidena. Seega on aga omavalitsusele tulumaksu laekumine vastava maksude optimeerimise tõttu väiksem. Üheks võimaluseks suurendada omavalitsuse huvitatust arendada ettevõtlust on **suunata osa dividendidelt laekuvast tulumaksust omavalitsuste tulubaasi**. Otstarbeks oleks seada sellele laekuvale osale piir (nt siduda see keskmise aasta palgaga ehk 12-kordse kuupalgaga), mis tasandaks hüppelisi laekumisi ning saas ei hakkaks suuremad asulad vastava maksu osas oluliselt domineerima.

Kohalikud maksud

Eestis on hetkel võimalik kehtestada reklaamimaksu, teede- ja tänavate sulgemise maksu, mootorsõiduki maksu, loomapidamismaksu, lõbustusmaksu ja parkimistasu. Tegemist on selgelt vähest mõju omavate maksudega, mille kehtestamise või kehtestamata jätmise abil ei ole KOV-il sisuliselt võimalik mõjutada ettevõtluse arengut. Samuti on kohalike maksude kehtestamine Eestis vähe levinud ning praktikas on välja kujunenud olukord, kus kohalike maksude jõulisele rakendamisele võib järgneda keskvalitsuse poolt kohaliku maksu loetelust välja arvamine (nt müügitaks, paadimaks). Üheks selle põhjuseks on keskvalitsuse soov vähendada või hoida maksude suhet SKP-sse ning seetõttu on uute, sh kohalike, maksude kehtestamine pigem välistatud.

Üheks võimalikuks kohalikuks maksuks, mis on seotud ettevõtlusega, saaks olla **turismimaks**, mida maksavad majutusasutused iga väljamüüdud majutuse öö eest. Samas võivad sellise maksu kehtestamise mõjud ettevõtluse arengule omavalitsuses olla pigem negatiivsed ning maksu kogumise eesmärk saaks olla vaid KOV-idele täiendava sissetuleku kogumine, millega finantseerida turismikeskkonna arendamise kulusid (nt kohamarketing, avaliku turisimitaristu (rannad, matkarajad jms) korrashoid, turismiinfo). Eesti kontekstis oleks vähe omavalitsusi, kus turismimaksu rakendamine annaks realselt ka mingit olulist tulu (Tallinn, Pärnu, Kuressaare, Tartu, Haapsalu, Otepää).

Käibemaks

Vaadeldud riikidest vaid Tšehhis saavad omavalitsused osa oma tuludest käibemaksust. Norras hüvitatakse omavalitsuse poolt makstud käibemaks. Ideeliselt võiks omavalitsuste osaline rahastamine käibemaksuga suurendada omavalitsuste motivatsiooni arendada ettevõtlust. Võtmeküsimuseks on aga ettevõtte käibe sidumine konkreetse omavalitsusüksusega. Tšehhi lahenduseks on, et omavalitsuse vahel käibemaksu jagamine toimub elanike arvu põhised, mis ei ole tegelikult seostatav omavalitsuses oleva ettevõtluse aktiivsusega.

Seega on käibemaksu vahendusel omavalitsuste finantseerimine vägagi keerukaks. Õiglase jaotusmehhanismi loomiseks on vaja omada ülevaadet, millises omavalitsuses on käive tekkinud. Tänapäeva majanduses on küllaltki tavapärase nii ketistumine (kaupluste ja ladude võrk üle Eesti) kui ka funktsioonipõhine toimimine (tehas ühes omavalitsuses, logistikakeskus teises ja müügimeeskond kolmandas). Seega osutuks väga suureks probleemiks käibe deklareerimine omavalitsuse põhiselt (kas tekkis omavalitsuses, kus toode valmistati, või müügiosakonnas). Samuti tekitaks käibemaksu jaotamine omavalitsuste vahel käibe tekkimise asukoha järgi väga suurt halduskoormust selle administreerimisel. Käibemaksupõhisel omavalitsuste finantseerimisel jääksid välja ka eksportivad ettevõtted, kus maksumäär on 0% ja käibemaksu ei laeku. Seega ei soodustaks selline mudel eksportivate ettevõtete arendamist omavalitsuste poolt vaid siseturule ja sisetarbimisele suunatud firmasid.

Eeltoodust tulenevalt võib hinnata, et käibemaks kui instrument KOV-ide finantseerimisel ei ole täna Eestis asjakohane oma rakendamise keerukuse ja küsitava eesmärgi tõttu.

Maamaks/kinnisvaramaks

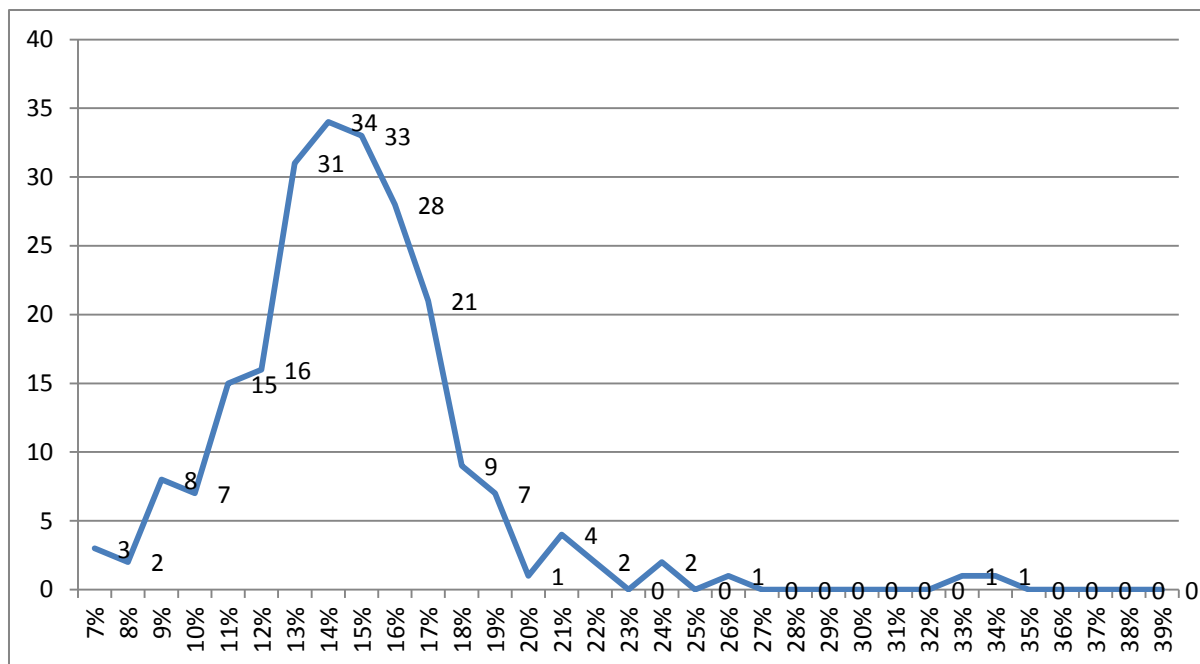
Üheks võimaluseks on Eestis Läti eeskujul anda KOV-idele võimalus määrata ettevõtetele maamaksu soodustust. Samas tuleb tõdeda, et 50% riigis kogutavast maamaksu tulust saab Tallinna linn ja teiste omavalitsuste jaoks on maamaks suhteliselt väikese osakaaluga tululiik (6% eelarvest). Samuti on ärimaa eest makstavad maamaksu summad väljaspool Tallinna väikesed ning ettevõtluse seisukohast on maamaks selgelt marginaalne kulu, mis ei mõjuta realselt investeerimisotsuseid.

Eesti eripära võrreldes teiste riikidega on, et enamasti on maksuobjektiks mitte maa vaid kinnisvara tervikuna. Üheks alternatiivseks võimaluseks on **muuta maamaks kinnisvaramaksuks**. See muudaks olulisel määral maksuobjekti väärtusi ning eriti rõhutaks see äripinna ja elamispinna kinnisvarade väärtuste erinevust, kusjuures tõenäoliselt suureneksid Tallinna ning muu Eesti ärikinnisvara väärtuste erinevused, mis võiks soodustada ettevõtjat otsima äripinda väljaspool pealinna. Seega võiks sellel olla kaudne positiivne mõju ettevõtluse arengule maapiirkonnas. Samas tuleb arvestada, et kinnisvaramaksu korral kasvab ka selle administreerimise kulukus (maksustamisväärtuse määramisel on vajalik suurem sagedus ning erinevate komponentide arvestamine).

Lähtuvalt Läti kogemusest, kus on võimalik teha teatud sihtrühmadele kinnisvaramaksu osas soodustusi, võib arvata, et maamaks üldiselt omab väga vähest mõju ettevõtluse arengule (antava soodustuse suurus on väga väikse osakaaluga ettevõtte tegelikest kuludest). Seega tuleb tõdeda, et võimalike maksusoodustuste lubamine ei mõjutaks olulisel määral ettevõtluse arengut ja töökohtade loomist.

Üksikisiku tulumaks

Alates 2014. aastast laekub kohalikule omavalitsusele 11,6% üksikisiku maksustatavast tulust. Kui analüüsida 2013. aasta tasandufondi mudelis arvestatud omavalitsuste kuluvajadust ning hinnata, kui suur peaks olema omavalitsusele laekuv osa inimeste brutotulust, siis saab välja tuua, et rakendades määra 17,84% on 90% omavalitsustele laekuv arvestuslik tulu suurem kui nende kuluvajadus (vt joonis 7). 50% omavalitsustel on nõ tasakaalupunkt 12,83% ja 16,35% vahel, mediaani väärtus on 14,42%.

Joonis 7. Omavalitsuste arvu ja omavalitsuse kuluvajadust katva tulumaksu määra jaotus.

Kasutades analoogi Leeduga oleks võimalik **kehtestada Eestis piirkonnad, kus omavalitsustele laekuv tulumaks on erinev.** Nimetatud muudatus võimaldaks riigil suurendada omavalitsuste huvi tegeleda ettevõtluse arendamisega ja töökohtade loomisega, kuna tulude tasandamisvajadus väheneb ja sellega väheneb ka tasandusfondi roll. Erineva toetusmäärade kehtestamisel saaks aluseks võtta kas kauguse Tallinnast või suuremast tõmbekeskusest (nt Tartu) või siis omavalitsuste keskmised palgad. Arvestades Leedu kogemust võib sellise süsteemi rakendamine tuua kaasa rikkamate omavalitsuste pahameele ning võitluse suurema maksumäära osas. Samas tuleb aga tõdeda, et pealinnast kaugemates punktides on kohalikul omavalitsusel suurem roll inimestele avaliku teenuse tagamisel (nt pääste, avalik kord, juurdepääs riigi teenustele) ning seetõttu on ka põhjendatud inimese brutotulust suurema osa suunamine nende KOV-ide eelarvesse.

Täiendavaks võimaluseks võiks olla üksikisiku **tulumaksu jaotamine kaheks osaks**, kus suurem osa laekuks isiku elukoha järgsele omavalitsusele ning (oluliselt) **väiksem osa tema töökohta järgsele omavalitsusele.** Rahandusministeeriumi poolt tehtud esialgsete arvutuste järgi, mis arvestavad tööl käiva inimese poolt avaliku taristu kasutamist ning muude hüvede tarbimist, võiks jaotuse osakaal olla 86% elukoha omavalitsusele ja 14% töökohta omavalitsusele. Sellise muutuse korral suureneks omavalitsuste huvi toetada oma territooriumil ettevõtluse arengut ja töökohtade loomist. Kindlasti kaasneks sellise muudatusega mingi määral ka halduskoormuse kasv ettevõtjate jaoks, kes peaksid hakkama deklareerima töötajate töökohtasid omavalitsuse täpsusega. Administratiivselt on seda võimalik siduda nt TSD esitamisega, kus töötaja töökohta omavalitsus on sisestatud ühekordselt ning selle muutumisel tehakse vajadusel muudatused. Käesoleval hetkel on riigis Maksu-ja Tolliameti eestvedamisel ettevalmistamisel töötajate registri loomine, mille üheks osaks on kavandatud ka tööandja kohustus määrata töötaja töötegemise asukoht. Sellise registri rakendumisel on isiku eest laekuva tulumaksu jaotamine elukoha ja töökohta omavalitsuse vahel juba kergesti lahendatav tehniline küsimus.

Tulumaksu jaotamisel töökohta ja elukoha vahel kerkib ülesse maksusubjekti registreeringu kuupäev. Käesoleval hetkel vaadatakse registreeringut vaid kord aastas. Arvestades inimeste

suhteliselt suurt liikuvust, sh ka töökohaga vahetusi, on otstarbekas defineerida maksusubjektiga seotud omavalitsus suurema sagedusega, nt neli korda aastas. Arvestades tänaseid tehnoloogilisi võimalusi, ei peaks see olema enam piirang.

Nii omavalitsuste grupeerimine erinevatesse maksugruppidesse kui ka tulumaksu laekumine töökoha põhiselt et too riigile kaasa olulisi kulude suurenemisi. Kui töökohapõhise tulumaksu jaotamisel toimuks sisuliselt olemasoleva maksukorralduse ümberjaotamine, siis erinevate maksugruppide rakendamine tooks kaasa samas ulatuses tasandusfondi vähenemise.

2) Toetussüsteemi muutmine

Tänane omavalitsuste toetamine toimub peamiselt läbi tasandusfondi ja sihtotstarbeliste eraldiste. Kuna sihtotstarbelised eraldised on väga konkreetselt defineeritud, siis otsest vajadust selle muutmiseks ei ole.

Hetkel kehtiva tasandusfondist vahendite eraldamise süsteemi alusel hinnatakse omavalitsuste arvestuslikke tulusid ja kulusid. Tulude osas vaadatakse kaaludega viimase kolme aasta tulumaksu laekumist, ressursimaksu ja maamaksu. Kulude osas hinnatakse omavalitsuste demograafilist struktuuri, kohalikke teid, hooldatavaid isikuid ja nendega seotud kuluvajadust. Tasandusfondiga tagatakse 90% puuduolevast hinnangulisest kuluvajadusest.

Tänase seisuga ei tasanda aga tasandusfond elanikkonna vähenemisest tekkivat tulude kaotust olukorras, kus omavalitsusel tuleb endiselt tagada avaliku teenuse pakkumine (nt lastearvu vähenemisega ei vähene omavalitsuse kulud koolihoone ülevalpidamisele).

2013. aastal sai tasandusfondist toetust 85% omavalitsustest. Paljud omavalitsusjuhid Eestis on ka välja toonud, et selline tasandamissüsteem ei ole omavalitsuste jaoks motiveeriv, et rakendada meetmeid omavalitsuste maksutulude suurendamiseks, milleks võiks olla ka ettevõtluse arendamine ja töökohtade loomine. Konkreetsemaks põhjuseks on asjaolu, et tulude suurendamiseks tehtavad kulud (sh tehtav investeering) ja sellest saadav loodetav kasu pole tasakaalus. Täna rakendatud tasandusfondi puhul saab hinnata, et see ei arvesta omavalitsuste arenguvajadust ning pigem soodustab *status quo* seisundit – enamusel omavalitsustesg puudub majanduslik motivatsioon midagi muuta, kuna pingutus suurendada oma tulu ei too tegelikku tulude kasvu (maksulaekumiste kasvades väheneb sisuliselt samal määral tasandusfond).

Rahandusministeeriumi spetsialistide hinnangul on tänases kulude tasandamise mudelis vaja suurendada (lisada) komponenti, mis arvestaks rohkem omavalitsuse püsikulusid. Sellisteks kuludeks, mis vahetult ei sõltu elanike arvust, on juhtimiskulud, tänavavalgustus ja heakord, valla majandus, kohalik transport jne. Hetkel on kasutatud kuluvajaduse mudelis vaid kohalike teede ja tänavate pikkust, mis on ebapiisav näitaja kirjeldamiseks vajadusi. Võimalikeks lisatavateks näitajateks võiks olla fikseeritud baaskuluvajadus, mis on grupeeritud omavalitsuste suuruste põhiselt (nt 5-6 erinevat omavalitsuste gruppi), mis võimaldaks arvestada ka ühinemise teel omavalitsuste suurenemist. Samuti saab võimalike parameetritena välja tuua teistes riikides kasutatud omavalitsuste pindala, elamumaa suurus, elamute/hoonete arv ja rahvastiku tihedus. Juhul, kui rakendada töökohapõhist osalist tulumaksu jaotamist, siis selle näitajaga tuleks ka tasandusfondi täiendada, mis üheltpoolt kasjastab ka ettevõtluse arengut ja sellega seonduvat kuluvajadust omavalitsuses. Ühe võimalikuks ettevõtlusega seonduvaks kuluvajaduseks saaks olla tegutsevate ettevõtete arv (kas ettevõtted äriregistris, kellel on olnud käive; organisatsioonid, kes on tööandjad või

ettevõtted, kes on käibemaksukohuslased Maksu-ja Tolliameti andmetel). Tegutsevate ettevõtete arvu lisamine tasandusfondi kuluvajaduse komponendiks suurendaks eeldatavalt kõige enam omavalitsuste huvi arendada omavalitsuse territooriumil ettevõtlust.

Ühe võimaliku ideena pakume välja ka tasandusfondi arvestuse muutmise selliselt, et võetakse arvesse omavalitsuse varasem nn negatiivne positsioon (nt rahvaarvu vähenemine, keskmise palga väiksem kasv võrreldes Eesti keskmisega) ning võrreldakse seda toimunud muutustega (rahvaarvu vähenemine on pidurdunud/ on hakanud kasvama, suurenenud on ettevõtete arv, töötute arv on kahanenud, keskmine palk on hakanud rohkem kasvama). Samuti on võimalus võrrelda vahet ja muutust suhtena rikkamate omavalitsuste vastavatesse näitajatesse (nt maksutulu elaniku kohta). Tegemist oleks lähenemisviisiga, kus ei tasandata kulusid vaid tunnustatakse positiivset arengut, et väljuda toetus/tasandussüsteemist. Samas vajab vastav idee olulist täiendavat analüüsi.

3) Omatulude muudatused

Võrreldes teiste riikidega on Eesti omavalitsuste muude tulude osakaal märgatavalt väiksem. Ühe põhjusena võib välja tuua, et Eestis on omavalitsuste eelarvetes kinnisvara arendusest saadav tulu väga marginaalne. Selle põhjuseks on munitsipaalkinnisvara, sh munitsipaalmaa, vähesus. Ka Siseministeeriumi tellimisel koostatud eksperthinnangus „Kohalike omavalitsuste ettevõtluse arendamise ja töökohtade loomise meetmete ning võimaluste analüüs ja ettepanekud teiste riikide põhjal“ on välja toodud, et omavalitsustel ei ole võimalik ettevõtlust arendada, kuna KOV-il ei ole selleks maad.

Hetkel kehtiv Riigivaraseadus näeb ette võimaluse riigivara tasuta või alla hariliku väärtuse võõrandada kohaliku omavalitsusele ettevõtluskeskkonna arendamiseks (RVS § 33 lg 1 p 1), samas on sellel võõrandamisel piirang (RVS §33 lg 2) ning kui kinnisasi võõrandatakse või seatakse hoonestusõigus, siis peab omavalitsus riigile hüvitama 65% vara harilikust väärtusest (RVS § 33 lg 3). Seadus annab ka võimaluse KOV-il osta 35% soodustusega riigilt elamumaad (RVS § 34). Samas pole seaduses ettenähtud võimalusi väga suurel määral rakendatud, mis on jäänud omavalitsuste enda võimekuse ja võimaliku asjaajamise keerukuse taha.

Süsteemi parandamiseks ning omavalitsuste omatulu suurendamiseks tuleks üle vaadata omavalitsustele maa andmise tingimused ning riigi poolt luua meetmed, mis soodustaksid omavalitsusi neid välja arendama.

Kasutatud allikad

Madalmaad

- <http://www.iamsterdam.com/en-GB/living/official-matters/finance/taxes>
- <http://www.globalpropertyguide.com/Europe/Netherlands/Taxes-and-Costs>
- <http://www.iamsterdam.com/en-GB/living/official-matters/finance/taxes>
- <http://www.cbs.nl/en-GB/menu/themas/dossiers/nederland-regionaal/publicaties/artikelen/archief/2013/2013-3753-wm.htm>
- http://www.ptireturns.com/en/tax_info/nl.php
- <http://www.amsterdam.nl/belastingen/ondernemers/precariobelasting/>
- <http://www.amsterdam.nl/veelgevraagd/wat-is-precariobelasting/?caseid={6FEAC952-B6B0-4BE0-81EA-E588BCAE5BD0}&parentproductid={7878DACC-B32C-4D7D-8809-C3E9ED5DB8B6}>
- <http://www.denhaag.nl/en/residents/to/Paying-municipal-taxes.htm>
- http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_the_Netherlands
- http://www.hollandexpatcenter.com/themes/taxation/the_dutch_tax_system/the_dutch_tax_system_eindhoven/?region=eindhoven
- http://en.wikipedia.org/wiki/Netherlands#cite_note-MUNICPS-56
- <http://www.vng.nl/onderwerpenindex/gemeentefinancien/gemeentefonds/publicaties/ontwikkeling-gemeentefonds-2014-en-2015-toegelicht>
- http://www.vng-international.nl/fileadmin/user_upload/downloads/publicationsAndTools/Local_Government_in_the_Netherlands.pdf

Leedu

- http://www.lrkt.lt/Prasymai/7_2012.htm
- <http://www.savivaldybes.lt/savivaldybes/index.php?lang=lt&gr=savivaldosraida&id=116>
- <http://www.vmi.lt/cms/prognozuojamos-pajamos-i-savivaldybiu-biudzetus>
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1919105&Site=Congress>
- <http://www3.mruni.eu/~int.economics/5nr/Davulis.pdf>
- <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/financ/vasariene.pdf>

Läti

- Intervjuu Valmiera linna arendusnõunikuga
- http://www.pmlp.gov.lv/lv/assets/documents/statistika/IRD_01_07_2013/ISPV_Pasvaldi_bas_iedzivotaju_skaitis_pagasti.pdf
- <http://www.db.lv/nodokli/budzets/pasvaldibas-prasa-vairak-neka-krizes-laika-401703>
- <http://www.iem.gov.lv/eng/sector/>
- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1844425&Site=COE>
- <http://www.kpmg.com/EE/et/IssuesAndInsights/ArticlesPublications/Documents/tax-card-latvia-2013-web.pdf>
- http://cor.europa.eu/en/activities/Documents/fiscal_decentralization-jaunsleinis.pdf
- Läti Omavalitsuste liidust saadud materjal: Framework Contract No. CDR/ETU/106/2009, Order form 3463; Survey in order to complete the REGPEX database

Tšehhi

- Intervjuu Hostinné linnapea Karel Klíma'ga

- <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=REC319%282012%29&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864>
- <http://www.docstoc.com/docs/159011878/Czech-Republic--National-Report>
- <http://eu.vlex.com/vid/impact-economic-crisis-budgets-republic-418589526>
- ECONOMIC AUTONOMY OF THE LOCAL SELFGOVERNMENT UNITS – LOCAL TAXES IN THE CZECH REPUBLIC, Michal Radvan
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1826802
- Municipal finance and budgeting in the Czech Republic, Lucie Sedmihradská, University of Economics, Prague, Czech Republic
http://publicfinance.ru/filemanager/files/chech_lucie.pdf
- Institute of Economic Studies, Faculty of Social Sciences, Charles University in Prague, Local Government; Efficiency: Evidence from the Czech Municipalities; Lenka Šťastná, Martin Gregor;
http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1978730
- http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/engpubl/1301-12-eng_r_2012
- <https://wcd.coe.int/com.intranet.InstraServlet?command=com.intranet.CmdBlobGet&IntranetImage=2416465&SecMode=1&DocId=1866904&Usage=2>

Norra

- Intervjuu Øystein Haugen; Senior Adviser; Norra Omavalitsuste Liit
- <http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/Subjects/election/local-democracy.html?id=540088>
- <http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/Subjects/municipal-economy.html?id=537966>
- http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_municipalities_of_Norway
- <http://www.oecd.org/norway/economicsurveyofnorway2012.htm>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/fornyng-i-kommunene/forvaltningsreformen/om-reformen.html?id=417372>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/fornyng-i-kommunene/fornyng-i-kommunesektoren.html?id=551829>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/fornyng-i-kommunene/fornyng-i-kommunesektoren/mer-om-fornyng-i-kommunesektoren.html?id=551950>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/fornyng-i-kommunene/forvaltningsreformen/struktur-og-oppgavefordeling-i-offentlig.html?id=412773>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-og-distriktpolitikk/utvikling-av-bedrifter-og-naringsmiljo/kommunene-som-forstelinje-for-smaskala-n.html?id=528199>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/tema/regional-og-distriktpolitikk/levende-og-attraktive-lokalsamfunn.html?id=526843>
- <http://www.regjeringen.no/en/dep/krd/Subjects/municipal-economy/financing-of-the-sector.html?id=552048>
- <http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/regpubl/prop/2010-2011/prop-115-s-2010-2011/9/2.html?id=645873>
- http://www.kpmg.no/arch/_img/9585751.pdf
- <http://www.davemanuel.com/2009/09/08/the-norwegian-tax-system/>

Slovenia

- http://books.google.ee/books?id=_OSa3cfe7WUC&pg=PA167&lpg=PA167&dq=slovenia+2010+municipal+revenue&source=bl&ots=7ipIxsAqQ7&sig=1wA6DyIzW1E-

MkarQRIWREusjV4&hl=en&sa=X&ei=DK2jUunjEMGD4AS6zYDgAQ&redir_esc=y#v=onepage&q=slovenia%202010%20municipal%20revenue&f=false

- Fly-Paper Effect in Slovenian Municipal Finances, Primož Pevcin
http://en.iju.hr/ccpa/ccpa/downloads_files/2011-03%20Pevcin.pdf
- Budgetary Financing of Local Self-Government in Slovenia, Srečko Devjak
<http://www.fes.hr/E-books/pdf/Financing%20Local%20Self%20Government/04.pdf>
- REFORM OF FINANCING OF MUNICIPALITIES IN SLOVENIA
hrcak.srce.hr/file/55208
- Local Government in Slovenia: Structure, Size, and Expenditures, Primož Pevcin
http://en.iju.hr/ccpa/ccpa/downloads_files/04%20Pevcin.pdf
- Transfer revenues, expenditures and tax effort of Slovenian municipalities, Primož Pevcin
<http://academicjournals.org/journal/AJBM/article-abstract/74D123731384>

Soome

- intervjuu Johansson Helena, Soome Omavalitsuste Liidu nõunik
- http://en.wikipedia.org/wiki/Municipalities_of_Finland#Taxation
- <https://www.nordisketax.net/main.asp?url=/files/suo/eng/i07.asp&s=&m=&w=>
- http://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/03_elinkeinoverotus/01_yhteisovero/index.jsp
- https://www.suomi.fi/suomifi/english/services_by_topic/taxation_and_financing/?service_s&keyword=municipal%20income%20tax
- <http://www.localfinland.fi/en/authorities/municipal-finances/Pages/default.aspx#anchor-details>
- <http://www.localfinland.fi/en/authorities/municipal-finances/Pages/default.aspx>
- http://www.localfinland.fi/en/authorities/municipal-finances/Documents/1_Annex%201.pdf
- http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Finland
- http://www.vero.fi/en-US/Precise_information/Real_property_and_taxes/Tax_on_real_property_2012%2820114%29

Üldine informatsioon

- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Government_expenditure_by_sub-sector_of_general_government
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Government_expenditure_by_function_%E2%80%93_COFOG
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Government_expenditure_by_sub-sector_of_general_government#Data_sources_and_availability
- OECD Factbook 2011: Economic, Environmental and Social Statistics - ISBN 978-92-64-11150-9 - © OECD 2011
- <https://portal.cor.europa.eu/divisionpowers/countries/MembersNLP/TN/Pages/1-Systems-of-multilevel-governance.aspx>
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/documents/Consolidated_inventory-NL-070920.pdf
- http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-DU-13-001/EN/KS-DU-13-001-EN.PDF

Lisa 1. Võrdlev tabel erinevate riikide omavalitsuste korraldusest

	Holland	Leedu	Läti	Norra	Sloveenia	Soome	Tšehhi	Eesti
Omavalitsuse korraldus	406 omavalitsust	60 omavalitsust	119 omavalitsust	19 maakonda ning 430 omavalitsust	212 omavalitsust	320 omavalitsust	6 253 KOVi ja 14 regiooni	215 omavalitsust
Elanikke omavalitsustes	Keskmine 41 tuh Mediaan 25,5 tuh	Keskmine 55 tuh Mediaan 35,4 tuh	Keskmine 17 tuh Mediaan 6,8 tuh	Keskmine 11 tuh Mediaan 4,4 tuh	Keskmine 9,7 tuh Mediaan 4,7 tuh	Keskmine 16 tuh Mediaan 6 tuh	Keskmine 1,7 tuh Mediaan 0,4 tuh	Keskmine 6,3 tuh Mediaan 1,9 tuh
Omavalitsuste kogueelarve	50 miljardit €	1 miljard €	2,2 miljardit €	27 miljardit €	2,2 miljardit €	46 miljardit €	10 miljardit €	1,3 miljardit €
Omavalitsuse eelarve ühe elaniku kohta	3 tuhat €	0,3 tuhat €	1,1 tuhat €	9,4 tuhat €	1,1 tuhat €	8,5 tuhat €	1 tuhat €	1 tuhat €
Keskmine omavalitsuse aastane eelarve	128 miljonit €	16,5 miljoni €	18,5 miljonit €	110 miljoni €	10 miljonit €	142 miljonit €	1,5 miljonit €	5,7 miljonit €
KOV eelarve osakaal avalikust sektorist	32%	27%	28%	28%	19%	40%	26%	25%
KOV eelarvesse laekuvad maksud SKP-st (2011) ²	2011-1,4% 2008-1,3% 2000-1,4%	2011-2,6% 2008-3,4% 2000-6,1%	2011-5,4% 2008-5,6% 2000-5,0%	2011-5,2% 2008-5,0% 2000-6,4%	2011-4,0% 2008-3,3% 2000-2,7%	2011-10,1% 2008-9,4% 2000-10,2%	2011-4,8% 2008-4,9% 2000-3,9%	2011-4,4% 2008-4,9% 2000-4,3%
KOV eelarvesse laekuvad maksude osakaal kõigist maksudest ⁴	2011-3,8% 2008-3,3% 2000-3,4%	2011-10,2% 2008-11,3% 2000-20,2%	2011-19,7% 2008-19,2% 2000-17,0%	2011-12,3% 2008-11,9% 2000-15,1%	2011-10,8% 2008-8,9% 2000-7,3%	2011-23,3% 2008-22,0% 2000-21,6%	2011-13,9% 2008-14,4% 2000-11,6%	2011-13,3% 2008-15,4% 2000-13,9%
Peamised tuluallikad	Riigi toetus- 60% Omatulud – 25% Tasud/lõivud – 8% Maksutulud -7%	Riigi toetus - 53% Maksutulud - 38% Majandamine ja muud tulud - 9%	Maksutulud - 58% Riigi toetus - 33% Omatulud - 7% Muud tulud - 2%	Maksutulud - 44% Riigi toetus – 31% Tasud/lõivud - 14% KM komp. -4% Muud tulud - 7%	Maksutulud - 52% Toetused - 13% Tasud/lõivud - 21 % Muu tulu - 14%	Maksutulud – 47% Tasu/ lõivud -27% Riigi toetus - 19% Muud tulud - 7%	Maksutulud - 44% Toetused - 38% Kapitali tulud 7% Muud omatulud - 11%	Maksutulud-58% Riigi toetus-28% Omatulud – 12% Muud tulud – 2%
Peamised maksutulud	Kinnisvaramaks - 100%	Üksikisiku TM– 75% Kinnisvaramaks – 9% Maamaks - 2% Muud maksud – 14%	Üksikisiku TM – 87% Kinnisvaramaks – 12% Muud maksud 1%	Üksikisiku TM ja rikkuse maks – 88% Kinnisvaramaks – 5% Käibemaksu kompensatsioon – 6% Muud maksud - 1%	Tulumaks – 84% Kinnisvaramaks – 13% Muud maksud - 3%	Kohalik tulumaks- 87% Ettevõtte TM – 9% Kinnisvaramaks- 4%	Üksikisiku TM - 48% Ettevõtte TM – 13% Käibemaks - 35% Kinnisvaramaks - 4%	Üksikisiku TM - 91% Maamaks - 8% Kohalikud maksud 1%
Peamised meetmed ettevõtluse arendamiseks	KOV vastutab tööhõive eest, maksavad töötü abiraha	KOV-i finantseerimisel erinevad määrad,	Maksusoodustus kinnisvaramaksul	Piirkondades erinevad tööjõumaksud, KOV saab osa käibemaksust	Kehtestati kinnisvaramaks, mis laekub KOVidele	KOV-id saavad osa ettevõtte tulumaksust	KOV-id saavad osa käibemaksust ja ettevõtte tulumaksust	?

² Allikas: Taxation trends in the European Union, 2013 edition, Eurostat

Lisa 2. Lühiülevaade analüüsitud riikide KOV-ide rahastamise korraldusest

Holland

Hollandis on 408 kohalikku omavalitsust ning oma elanike arvult on need ühed suuremad Euroopas. Keskmine elanike arv KOV-is on ca 41 000 inimest. Samas on riigis 142 KOV-i, kus elanikke on alla 20 000. Kõigil omavalitustel on ühesugused kohustused.

Kohalike omavalitsuste ülesanneteks Hollandis on ruumiline planeerimine, linnaline areng, eluasemekorraldus, avalik kord ja julgeolek, kultuur ja vaba aeg, ehitustööd ja transport, rahvatervis, haridus, tööhõive, sotsiaalhoolekanne, noorsootöö. Tööhõive osas vastutavad omavalitsused töötute taasintegreerimise eest tööturule ja pakuvad vastavat koolitust. Omavalitsused maksavad ka töötu abiraha.

Keskmiselt on omavalitsuse eelarve suuruseks 128 mln € aastas. Eurostati 2012. aasta andmetel olid KOV-ide kulud 32% avaliku sektori kuludest. Kuid vaid 3,8% maksudest laekub KOV-ide eelarvesse, kohalike maksude osakaal on 1,4% SKPs-t (Eurostat 2011).

KOV-ide peamiseks rahastamisallikaks on riigieraldised. Riiklikult sätestatud ülesannete täitmiseks peavad KOV-id saama piisavalt vahendeid ning need jagunevad üldtoetuseks ja sihtotstarbelisteks eraldisteks, mis keskmiselt moodustavad vastavalt 33% ja 27% KOV tuludest. Üldine toetus põhineb kaalutud rahajagamisel, kus arvesse võetakse arvesse 60 erinevat näitajat, mis peaks tagama, et vastavalt iga omavalitsuse eripärale saab omavalitsus vahendid, mida ta väärrib ja vajab. Näiteks on nendeks näitajateks elanike arv, mis on diferentseeritud vanuse gruppide ja sissetuleku järgi, rahvastiku tihedus, elumajade arv; kas omavalitsus on piirkondlik teenustekeskus või mitte ning omavalitsuse territooriumi suurus.

Iga valitsustasand valitseb oma finantse ise ning jagatud maksutulu puudub. Provintside ja kohaliku omavalitsuse maksutulu pärineb täielikult oma allikatest. Omavalitsuste maksutulu allikaks on kinnisvaramaks (ca 7% eelarvest). Omavalitsus kehtestab oma maksumäärad 4 aastaks (vahemikus 0,1-0,3%), samas kinnisvara hindamine toimub kord 2 aasta jooksul.

Lisaks kinnisvaramaksule on rakendatud Hollandis erinevaid tasusid/lõivusid, mis annavad 8% eelarvest. Nendeks on jäätmete kogumise tasu, kanalisatsioonitasu, turismimaks, koeramaks, parkimistasu, põhjavee tasu, poldrimaks, energiamaks, teede ja tänavate sulgemise maks (vt lisa 1).

Leedu

Aastal 1995 oli Leedus 581 omavalitsust. Peale 1995 a. reformi on riigis 10 maakonda, mis on osaks riigivõimu teostamises ning 60 omavalitsust. Kõigil omavalitsustel on ühesugused kohustused.

Omavalitsused on oma suurustega suhteliselt ühtlased – 85% omavalitsuste suuruseks on 10 000 - 100 000 elanikku. Keskmiselt on KOV-is ca 55 000 elanikku. Mediaanomavalitsuse suuruseks on 35 400 elanikku.

Leedu omavalitsuste vastutusvaldkonnad on sarnased Eesti KOV-idele (sotsiaalhoolekanne, haridus, kultuur, avalik kord, infrastruktuur jne) ning lisaks tegelevad KOV-id kutsehariduse, kohaliku tasandi tervishoiu, tuletõrje, riigivara haldamise ja põllumajanduse korraldusega.

Keskmiselt on omavalitsuse eelarve suuruseks 16,5 mln € ning üle 50% tuludest saadakse riigipoolsete eraldiste ja toetuste näol. Maksutulud moodustavad alla 40% eelarvest. Eurostati 2012. aasta andmetel olid KOV-ide kulud 27% avaliku sektori kuludest ning 10,2% maksudest laekub KOV-ide eelarvesse, mis on 2,6% SKP-st (Eurostat 2011).

Leedu kohalikule omavalitsusele laekuvad (osaliselt või täielikud) järgmised maksud:

- Üksikisiku tulumaks – jagatud maks, kuid igale KOV-le võib laekuv osakaal olla erinev.
- Keskkonna saastemaks – jagatud maks (KOV-le 70%).
- Ressursimaksud – jagatud maks (KOV-le 70%).
- Maks loteriile ja hasartmängudele – KOV-le laekub vaid väikeste loteriide ja hasartmängude korraldamisest.
- Jahiloomade maks – jagatud maks (KOV-le 70%).
- Kinnisvaramaks – kehtestamine KOV ainupädevuses, kuid piirid annab ette seadus.
- Pärandina saadud vara maks.

Üksikisiku tulumaksus laekub 100% kohalikule omavalitsustele, välja arvatud erandid, kus Vilnius (40%), Kaunas (74%), Klaipėda (64%), Palanga (70%), Panevėžys (84%), Šiauliai (96%) ja Mažeikiai (55%) eelarvetesse laekub tulumaksu väiksemal määral. Nende suuremate linnadele mitte laekuvast tulumaksust tekib tasandusfond ning sealt jagatakse raha nendele omavalitsustele, mille tulumaksu laekumine on väiksem riigi keskmisest. Kui sellest fondist ei piisa, siis maksab lisatoetust, mis tasandab omavalitsuste sissetuleku 90%-ni keskmise tulumaksu laekumisest.

Sellise maksuraha korralduse osas on Leedus rahulolematust ning Vilniuse linn on 2012. a. selle süsteemi kaevanud Leedu Konstitutsioonikohtusse. Kohtuasi on pooleli, kuid see võib kaasa tuua muudatusi KOV finantseerimissüsteemis.

Leedu omavalitsused võivad kehtestada alljärgnevat kohalikke tasusid:

- avaliku territooriumi kaevandustasu;
- kauplemine või teenuste osutamine avalikes kohtades;
- välisreklaami tasu;
- kaubanduslike ürituste korraldamine omavalitsusele kuuluval maal;
- riigi kaitse all olevale territooriumitele sisenemine mehaaniliste sõidukitega;
- parkimistasu;
- koduloomade (koerad, kassid) registreerimise ning kortermajas pidamise tasu;
- olmejäätmete kogumistasu;
- tasu teisaldatava varustuse paigaldamise eest omavalitsuse territooriumile;
- tsiviilkäibes oleva pürotehnilise vahendi müügitasu;
- avaliku infrastruktuuri kasutamise tasu sanatooriumitele.

Kohalikud tasud moodustavad KOV eelarvest üldjuhul 8-9%

Lisaks üksikisiku tulumaksu laekumise tasandamisele toimub ka kulude tasandamine, milles arvestatakse järgmiseid tegureid:

- kohalike teede pikkus,
- KOV pindala,
- elanike arv,
- pensioniealiste arv,
- laste arv 7-17 a,
- laste arv 0-6 a,
- KOV finantseeritud haridusasutustele kuuluva maa suurus,
- KOV omandis olev maa (pindala),
- kuurortide mitte olemasolu (kuurorteid omavatel omavalitsusel on võimalus teenida täiendavat tulu läbi kohaliku maksu).

Läti

2009 a. läbiviidud administratiiv-territoriaalse reformi tulemusena on Lätis 119 omavalitsust – 110 valda ja 9 linna. Kõigil omavalitsustel on samad ülesanded. Lisaks on määratletud planeerimispiirkonnad, kuid need on vabatahtlikkuse alusel töötavad omavalitsuste koostööorganisatsioonid. Kõigil omavalitsustel on ühesugused kohustused.

Keskmiselt on KOV-i elanike arv 17 000, samas on umbes veerand omavalitsustest väiksemad kui 4000 elanikku ning alla 10 000 elanikuga omavalitsusi on 63%.

KOV-ide peamiseks ülesanneteks on haridusteenused, sotsiaalhoolekanne, maakasutuse planeerimine, keskkonnahoid, kommunalteenuste pakkumine, eluaseme poliitika, transport, registreerimistoimingud ja ka majandusareng (majandustegevuse hõlbustamine). Kohaliku omavalitsuse seaduse alusel on täiendavad ülesanded pealinnal Riial, milleks on kohustus toetada keskvalitsust osade funktsioonide täitmisel (riikliku tähtsusega infrastruktuuri hooldus ja arendamine, välisriikide külaliste vastuvõtt, abi rahvusvahelistele organisatsioonidele).

Keskmiselt on omavalitsuse eelarve suuruseks 18,5 mln €, tulud jaotuvad maksutuludeks (58% tuludest), riigi toetusteks (33%), omatuludeks (7%) ja muudeks tuludeks (2%). Maksutuludest 87% on üksikisiku tulumaks, 12% kinnisvaramaks ja 1% muud maksud (hasartmängumaks, ressursimaks). Üksikisiku tulumaks on jagatud riigiga ning iga-aastase maksulaekumise osakaal on läbirääkimiste tulemus, 2013. aastal oli see 80%.

Riigitoetuse (tasandusfond) jagamisel arvestatakse elanikkonna parameetreid (lapsed, noored, eakad, elanikud kokku) ning keskmise maksutuluga KOV riigi poolsest toetust ei saa. Riik näeb, et väikese maksutuluga KOV-id peaks igati olema huvitatud ettevõtluse arendamisest ning seega oma maksutulude kasvatamisest.

Eurostati 2012. aasta andmetel olid KOV-ide kulud 28% avaliku sektori kuludest ning ligi 20% maksudest laekub KOV-ide eelarvesse (Eurostat 2011). Kohalike maksude osakaal SKPst on 5,4%.

Üheks ettevõtlust toetavamaks instrumendiks on KOV-ide võimalus etteantud piirides kehtestada kinnisvaramaksu määra, milleks saab olla 0,2% - 3% kinnisvara väärtusest. Nii on neil võimalus muuta maksumäära erinevate gruppide lõikes (nt eakatele väiksem maks, lagunenuid hoonetele kõrgem maks), samuti saab kehtestada teatud gruppidele ajaliselt erinevaid maksumäärasid (nt tootmisettevõtetele väiksem maksumäär).

Kinnisvaramaksust laekuv tulu KOV-ide eelarves on 6-10% ning on stabiilne tuluallikas omavalitustele ka kriisiaastatel. Valmiera linna hinnangul ei ole kinnisvaramaks ettevõtetele märkimisväärseks koormaks. Samas on Valmiera linn vähendanud kinnisvaramaksu tootmis- ning turismiettevõtetele 25% tavalisest määrast.

Näiteks maksaks üks Valmiera linnas tegutsev ettevõtte, kelle aastakäive 2013 oli hinnanguliselt 10 MEUR, kinnisvaramaksu oma tootmishoonetelt tava määraga 6672 EUR. Linn aga teeb tootmishoonetele 25% soodustuse ja seega tasub ettevõtte tootmishoonete pealt kinnisvaramaksu 5004 EUR.

Läti on erinevate seadustega sätestanud KOV-i kohustuseks soodustada majandusarengut oma territooriumil, tegeleda tööpuuduse vähendamisega ja edendada turismi. Peab aga rõhutama, et pole olemas ühtset kokkulepet selles osas, et mida see täpselt tähendab. Üldine arusaam on selline, et see ülesanne peaks tähendama, et omavalitsus soodustab investeringute tegemist oma territooriumil, et sellega kaasnevate võimalike töökohtade tekkimine aitaks vähendada tööpuudust. Samas võib see ka tähendada koostööd (dialoogi) olemasolevate ettevõtetele, linna/valla kõige üldisemat turundust, omavalitsuse hoonete või maa rentimist ettevõtetele (mis on mõneti keeruline, sest selleks on eraldi hankekord ning sellest tulenevalt on need tavaliselt lühiajalised lepingud, mis ei soosi pikaajalist investeringut) ning ettevõtluse arenguks vajaliku avaliku infrastruktuuri tagamist (nt teed).

Kui vaadata konkreetsemaid võimalusi, mida omavalitsus saab ettevõtluse arendamiseks kasutada, siis neid ei ole palju – eelpool mainitu kinnisvaramaksu vähendamine avaliku infrastruktuuri rajamine ja korrashoid, äri- ja innovatsiooniinkubaatorite loomine. Omavalitsus võib teha ettepaneku erimajandustsooni või vabasadama loomiseks.

Parimad näited kinnitavad, et omavalitsus saab majandust arendada seeläbi, et kohapeal on olemas kvaliteetne avalik infrastruktuur, investoritele ehitatakse vajadusel hooned (mida neile edasi renditakse) ning linnale (piirkonnale) tehakse turundust. Samas puudub spetsiaalne valitsuse tugi, et omavalitsused saaksid mainitud tegevustega tegeleda.

Samas hindavad KOV-id, et ettevõtluse arendamisele on seatud takistused:

- oma vara kasutamisel on formaalsed piirangud (vaja on tõestada, et KOV ei vaja vara, selle võib anda ettevõtluse jaoks rendile või müüa);
- riigiabi reeglid (KOV ettevõtetele abi andmisel) on väga jäigad.

Võib aga öelda, et Läti olukord on sarnane olukorrale Eestis, kus omavalitsusele laekub osa üksikisiku tulumaksust ja seeläbi on omavalitsusele teatud juhtudel kasulikum keskenduda elanikele, mitte aga ettevõtluskeskkonna arendamisele.

Norra

Norras on kahetasandiline omavalitsussüsteem, kus on 19 maakonda ja 430 kohalikku omavalitsust. Keskmiselt on omavalitsuse elanike arvuks 11 000³, kuid mediaanomavalitsuses on 4431 elanikku. Enamus (208) KOV-e on suuruses 1001-5000 elanikku. Kõigil omavalitustel on ühesugused kohustused

³ Elanike arvud on toodud 2008. aasta andmetel.

Kohalike omavalitsuste ülesannete hulka kuulub Norras lisaks alg- ja põhihariduse andmisele, lastehoiu korraldamisele, sotsiaalhoolekandele ja kohalikule maakasutuse planeerimisele ka ettevõtluse arendamine. Ettevõtluse arendamise ülesanne on määratud ka maakonna tasandile.

Norra kohalike omavalitsuste ja regionaalarengu ministeerium näeb, et 2013. aastal jätkub omavalitsustes ettevõtluse arendamine ning üheks tähtsaks verstapostiks on selles Norra omavalitsuste Linnade ja Valdade Päevad, kus viiakse kokku ettevõtjad ning omavalitsustöötajad eesmärgiga lähendada mõlemat osapoolt, et omavalitsused oleks teadlikud, kompetentsed ning koostööaltid ja tulemuslikud ettevõtluse arendamisel. Oluliseks osapoolteks selles protsessis riigi poolt on asutus *Innovation Norway*.

2012. aasta Eurostati andmetel on KOV-ide kulud 28% avaliku sektori kuludest ning keskmiselt on omavalitsuse aastaseks eelarveks 110 mln €. Omavalitsuse maksud Norras moodustavad 5,2% SKP-st ning see on 12,3% kogu avaliku sektori poolt kogutavatest maksudest (Eurostat 2011).

Olulisemad maksud, mis omavalitsuse eelarvesse laekuvad on üksikisiku tulumaks, kinnisvaramaks ja rikkusemaks. Lisaks kompenseeritakse riigipoolt KOV-idele ende poolt tasutud käibemaks.

Riigi toetus omavalitsustele moodustab 31% tuludest. Tasandusfondi kõige olulisem komponent on omavalitsuse elanike arv, kui samas arvestatakse avaliku teenuse pakkumise kulusid, mis on tingitud KOV-i asukohast.

Aastaid tagasi muutus KOV-ide finantseerimissüsteem, mille tulemusena ei laeku ettevõtete tulumaks enam KOV-idele, vaid otse riigieelarvesse. See andis riigile parema võimaluse jaotada raha läbi toetusfondi. Muutuse põhjuseks oli asjaolu, et ettevõtte tulumaksu laekumine kõigis dramaatiliselt aastast-aastasse ning selle laekumine piirkonniti on samuti väga erinev, mis ei omakorda ei täitnud tulude ühtlustamise eesmärki. Omavalitsus liidu hinnangul olid KOV-d rohkem huvitatud ettevõtluse arendamisest ja vastavate tingimuste loomisest ettevõtetele, kui ettevõtte tulumaks KOV-idele laekus. Samas riigi hinnangul üldises plaanis ei stimuleerinud selline maksukorraldus ettevõtluse arengut piisavalt.

Norras otsustab parlament igal aastal, milline on KOV maksude (s.h erinevate maksude osas) maksimaalne määr, mida nad tohivad kehtestada ning see toimub riigieelarve seadust vastu võttes. KOV-id ei saa kehtestada maksumäära, mis on kõrgem parlamendi poolt ette antud määrast. Tavaliselt kehtestavad KOV-id maksimummäära. On olnud aastaid, kus KOV-id on kehtestanud ka määrasid, mis on olnud maksimumist madalamad, kuid selliselt saavad nad riigi poolt „karistatud“, sest muud riigi toetused ja eraldised vähenevad koos sellega ning seetõttu kehtestavad KOV-id reeglina lubatud maksimumi.

Norras on tööandjad kohustatud tasuma töötasult (arvestamata kinnipidamisi) 14,1% tööjõumaksu. Tagamaks, et tööandja saaks teatud piirkondades juurdepääsu tööjõule soodsamalt on nendes piirkondades see maksumäär madalam või isegi 0% (Norra kõige põhjapoolsemas Finnmark'i maakonnas). Kuigi seda maksukorraldust on EL-i poolt tugevalt rünnatud, hindab Norra valitsus seda üheks tõhusaimaks meetmeks, töökohtade loomisel ja ettevõtluse arendamisel.

Norra KOV-d leiavad üldiselt, et kõige olulisem on, et inimestel oleks kohapeal tööd. Tööd on aga siis, kui seda pakuvad kohalikud ettevõtjad või ettevõtjad, mis ei asu kaugel. Selleks,

et inimene saaks tööl käia, on kõige olulisem vastav infrastruktuur (teed, transport, lasteaed, kool). Koos sellega loomulikult infrastruktuur, mida vajab ettevõtja (nt juurdepääsuteed, elekter, sadamad).

Sloveenia

Sloveenias on ühetasandiline kohaliku omavalitsuse süsteem. Lisaks on koosneb riigihaldus statistilistest regioonidest ning detsentraliseeritud riigihaldusüksustest. 2006. a. muudeti põhiseadust ning nüüd on võimalik moodustada ka omavalitsuslikke regioone. Kohalikke omavalitsusi on Sloveenias 212 (omavalitsuste arv on olnud tõusuteel, aastal 1995 oli Sloveenias 58 omavalitsust). 2012. aastal oli riigis 12 statistilist regiooni (neil puudub oma valitsus ja ülesanded) ja 58 detsentraliseeritud riigi administratiivüksust, mis tegelevad riigi kohustuste elluviimise ja ministriumite huvide kaitsega regionaalsel tasandil (need ei ole aga omavalitsuslikud üksused). Kõigil omavalitustel on ühesugused kohustused

Seaduse kohaselt (*The Local Self-Government Act*, §13 lg 1) peaks omavalitsuses olema vähemalt 5000 elanikku, kuid sama seadus (§ 13 lg 3) võimaldab poliitilistel, ajaloolistel, majanduslikel, geograafilistel või muudel põhjustel moodustada ka omavalitsusi, kus elanike arv on alla 5000 inimese, mistõttu rohkem kui pooled omavalitsused seda kriteeriumi siiski ei täida. 212-st omavalitsusest 11 on linnad (*urban municipalities*) millel on teistest omavalitsustest erinev õiguslik staatus ning mis täidavad ka riigi poolt delegeeritud ülesandeid. Seadusest tulenevalt peavad sellised omavalitsused olema vähemalt 20 000 elanikuga, seal peab olema rohkem kui 15 000 töökohta ning nad peavad olema piirkonna majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised keskused. See tähendab üldjuhul, et sellises linnas on haigla, teater, keskkool ning kolledž (nimekiri pole ammendav). Pealinna Ljubljana kohta kehtib eraldi seadus.

Keskmine elanike arv Sloveenia omavalitsuses on 9 700, kuid umbes 50% omavalitsustest on 1000-5000 elanikuga (väiksemad, kui seaduses sätestatud alammäär).

Kohaliku omavalitsuse seaduse (2007) kohaselt on omavalitsustel alljärgnevad kohalikud ülesanded, mida nad peavad täitma omavalitsuse elanike avalike huvide hüvanguks:

- Kohaliku vara haldamine ja omavalitsuse administratsiooni korraldamine.
- Avalikud infrastruktuuriteenused, nende reguleerimine.
- Sotsiaalteenused (lasteaed, algkool, sotsiaalteenused, kultuur ja vaba aja veetmine).
- Ruumiline planeerimine.
- Tingimuste loomine elumajade ehitamiseks.
- Kohalike teede hooldus.
- Tuletõrje.

Keskmiselt on omavalitsuse eelarve suuruseks 10,2 mln € ning maksutulud moodustavad 52% eelarvest. Riigipoolsed toetused on 13% ning mittemaksulised tulud (tasud ja lõivud, keskkonna tasud jne) 21%. Maksutuludest laekub KOVidele 35% üksikisiku tulumaksust (jagatud maks riigiga).

Kohalikeks maksudeks on kinnisvaramaks, kinnisvara tehingute maks, pärandi- ja kingitusemaks, loterii ja hasartmängumaks.

KOV eelarvesse laekuvad maksud moodustavad 4 % SKP-st ning see on 10,8 % kogu avaliku sektori poolt kogutavatest maksudest.

Riigipoolt omavalitsustele toetuse eraldamisel (tasandusfond) võetakse arvesse elanike arvu, alla 15 aastaste ja üle 65 aastaste elanike arve, omavalitsuste pindala ning kohalike teede pikkust.

2007-2012. a viidi Sloveenias läbi KOV-ide finantseerimise reform. 2007 a. vastu võetud seaduse eesmärgiks oli parandada enamuse Sloveenia kohalike omavalitsuste omafinantseerimisvõimet ning vähendada vajadust rahalise ühtlustamise järele ehk sõltuvust riigieelarvest. Seda soovitakse saavutada parema riiklike maksude ja „pearaha“ jagamise tulemusena. Samuti anti omavalitsustele koos rahastusega üle mõned riiklikud ülesanded ning suurendati õigusi saada sissetulekuid kohalikust maksust (eelkõige kinnisvaramaks).

Oluline muutus oligi kinnisvaramaksu kehtestamine. Varem kehtis sotsialistlikust ajast kaasa tulnud avaliku maa kasutamise õiguse tasu (sest eraomand puudus), mis nüüd aga muudeti kinnisvaramaksuks ning see laekub omavalitsustele.

Reform kestis 2007 – 2012 ning hinnatakse, et kuigi väiksemate omavalitsuste tulud on suurenenud, siis suuremate omavalitsuste tulud on langenud ehk ümber jagati süsteemi sees olnud raha, mitte aga ei ergutatud omavalitsusi paremini majandama või rohkem mõtlema, kuidas kohalikku maksutulud kasvatada.

Soome

Soomes on (2013. a. seisuga) 320 omavalitsust, millest on 107 „linna“ (*kaupunki*) ja 213 „valda“ (*maalaiskunta*), kusjuures omavalitsus ise otsustab, kuidas end nimetada. Kõigil Soome omavalitsustel on aga sama juriidiline staatus, neil on samad kohustused ja õigused.

Soomes on ka 19 maakonda, mis on omavalitsuste poolt delegeeritud volikogudega, va Kainuu, kus toimuvad otsevalimised maakondlikku volikokku ja Ahvenamaa oma autonoomse staatusega (sh omavalitsuse korraldus).

Maakondade peamised ülesanded on regionaalne planeerimine, ettevõtluse areng ning haridus. Lisaks on tervishoiuteenused tavaliselt organiseeritud maakondlikult.

Soome omavalitsuse keskmiseks suuruseks on 16 151 elanikku, samas on enam kui pooltes KOV-ides vähem kui 6 000 elanikku.

Kohaliku omavalitsuse ülesanded Soomes on oluliselt laiemad kui Eestis. Nii kuulub üldlevinud KOV ülesannete hulka lisaks tervishoiu korraldus, kutseharidus ja ka kohaliku majanduse ja tööhõive edendamine.

KOV-ide kulud on 40% avaliku sektori kuudest ning keskmiselt on omavalitsuse aastaseks eelarveks 143 mln €.

Omavalitsuste eelarvetest 47% on maksutulud, 27% erinevad tasud ja lõivud (vee- ja kanalisatsiooni tasud, jäätmete kogumine) ning riigitugi tegevuskulude katmisel 19%.

Maksutuludest suurima osa annab kohalik tulumaks (2009. aastal 87%), mille määrad kehtestab KOV vahemikus 16,25-22%. Keskmise maksumäär oli 2013. aastal 19,38%. Selle

lisandub kinnisvaramaks (4% maksudest) ja osa ettevõtte tulumaksust (22,82% maksust KOV-idele, 2013. aastal suurendati see 29,49%-le).

Omavalitsuse maksud Soomes moodustavad 10,1% SKP-st ning see on 23,3% kogu avaliku sektori poolt kogutavatest maksudest.

Riigi toetus KOV-dele on suunatud tegevuskulude katmiseks sotsiaalhoolekandes ja tervishoius, hariduses ja kultuurivaldkonnas. Omavalitsustele toetuse määramisel võetakse aluseks rahvastiku statistika, rahvastiku vanuseline jaotus, teenusekasutajate arv ja geograafilised tingimused nagu asukoht kõrvalises kohas, maapiirkonnas, saarestikus, töötuse määr, kakskeelne kogukond ja elanikkonna tervisenäitajad. Eraldatav toetus ei ole sihtotstarbeline. Samuti toimub riigi poolt tulude tasandamine, kui KOV-i maksutulu on väiksem kui keskmise KOV-i maksutulu.

Soome KOV-id saavad oma raha üsna vabalt kasutada, kuid teatud mõttes panevad sellele raamid mitmed seadusega üsna täpselt määratletud „teenuse kvaliteedistandardid“.

Soomes mingeid spetsiifilisi meetmeid ettevõtluse arendamise ja töökohta loomiseks läbi KOV-ide finantseerimise ei rakendata.

KOV-ide poolt piirkonna majanduse arendamine kätkeb endas erinevaid tegevusi, mis on seotud ettevõtluse ja tööstuse toetamisega, ulatudes kesklinnade arendamisest tehnoloogia keskuste ehitamiseni, äriinkubaatorite loomisest omavalitsuse veebilehe atraktiivseks muutmiseni jne.

Aktiivne tegevus majandusarengu toetamiseks võib tähendada ka avalike teenuste arendamist ja pakkumist koostöös erasektori ettevõtetega, eesmärgiga suurendada kohalikke teadmisi ja oskusi, mis on vajalikud aktiivseks osalemiseks infoühiskonnas.

Majandusarengu juhtimine on üha läbivamalt „laiali jaotatud“ üle kogu kohaliku omavalitsuse. Majandusarengu toetuseks rakendatakse tegevusi koostöös ettevõtluskeskuste, äriettevõtete, inkubaatorite ning ettevõtete esindusorganisatsioonidega. Paljud kohalikud omavalitsused on kaasatud ärimentorluse projektidesse, mis on suunatud kohaliku äritegevuse tugevdamisele.

Tšehhi

Tšehhis on 6 253 omavalitsust ja 14 regiooni. Võrreldes teiste riikidega on Tšehhi tähelepanuväärne riik, kus omavalitsuste arv on väga suur ja nende arv suureneb. Aastal 1990 oli riigis 4104 omavalitsust ning aastal 2012 6246 KOV-i.

Regioonid loodi 1997. a., esimesed regionaalsed esindajad valiti 2000 ning regionaalsed valitsused töötavad alates aastast 2001. Regioonide maksutulu tuleb riigilt, regioonid makse ei kehtesta. Lisaks saavad regioonid riigi toetust ning võivad tulu teenida tehingutelt oma varaga.

Kuigi keskmine omavalitsuse suurus on 1 682 inimest, siis mediaanomavalitsuses on vaid 424 elanikku (77% omavalitsustes on elanikke vähem kui 1000). Suurima elanike arvuga on Praha (1,2 miljonit), samal ajal elab kõige väiksemas omavalitsuses ainult 3 inimest (Březina).

Omavalitsusreformist ühinemise mõttes väga palju ei räägita ning ühe põhjusena tuuakse välja valus kogemus kommunismiajast, kus külade piire muudeti üleöö. Pigem on suund sellele, et otsitakse võimalusi suurendamiseks omavalitsuste-vahelist koostööd.

Kuigi põhiseaduse kohaselt on kõik omavalitsused võrdse õigusliku staatusega (puudub omavalitsushierarhia), neil on neil erinevad ülesanded. Omavalitsuste seadusega (*Act of Municipalities*) nähakse ette kahte tüüpi pädevust: iseseisev pädevus ja delegeeritud pädevus.

Omavalitsuste iseseisev pädevus on keskkond (kaugküte, jäätmekäitlus, keskkonnakaitse), lasteaed ja põhikool, munitsipaalpolitsei, tuletõrje-ja ennetustöö, kohalik planeerimine (sh haljasalade haldamine ja hooldus, kalmistud), kohalik areng, tervishoiuteenused, sport, kultuur, munitsipaalasemed.

Delegeeritud ülesanneteks on rahvastikuregistri pidamine ja dokumentide väljastamine (isikutunnistused, juhiloa), vesi- ja kanalisatsioon, jäätmekäitlus, keskkonnakaitse, kohalik transport, teede korrashoid, sotsiaalhoolekanne.

Delegeeritud pädevuse alusel on omavalitsused jagatud kolme rühma ning nende suurusest lähtuvalt on erineva ulatusega delegeeritud pädevus. Põhilisi ülesandeid (nt elanike registripidamine, sotsiaalhoolekanne, kohalik transport) täidavad kõik omavalitsused, ulatuslikumalt delegeeritud ülesandeid täidab 388 KOV-i ja neist 205 täidavad laiendatud delegeeritud ülesandeid⁴. Ulatuslikemate delegeeritud volitustega omavalitsused täidavad ülesandeid väiksemate valdade eest ning on määratud keskmiselt 30 omavalitsuse koostöökeskusteks. 205 omavalitsust on määratletud selliselt, et seal on koostööpiirkonna keskuses alati üks suur linn.

Omavalitsuse tuludest 58% moodustavad maksutulud ja 26% erinevad riigitoetused. KOV eelarvesse laekuvad maksud moodustavad 4,8 % SKP-st ning see on 13,9 % kogu avaliku sektori poolt kogutavatest maksudest (Eurostat 2011).

Umbes 9 % riigi maksutulust suunatakse regioonidele ning 22% omavalitsustele. Süsteem eelistab suuri linnu ning ei üldiselt ei kannusta omavalitsusi suurendama oma maksutulu.

Omavalitsusele laekub osa üksikisiku tulumaksust, ettevõtete tulumaksust ja käibemaksust. Kõikide maksutulude jagamisel kasutatakse proportsiooni, kus omavalitsuse eelarvesse laekub 21,4% maksust. Erandiks on, et KOV-i omandis olevate ettevõtete tulumaks, mis laekub KOV eelarvesse täies ulatuses.

Ende kolme maksutulu jagamine omavalitsuste vahel toimub üldjuhul elanike arvu põhised, kus kasutatakse koefitsiente, mis soosivad suurema elanike arvuga KOV-e (suuremas kohas suurem maksutulu ja rohkem ettevõtlust). Üksikisiku tulumaksu jagamisel on erandiks, kus 1,5% laekunud rahast jagatakse omavalitsuste vahel töötajate arvu alusel (st 19,9% jagatakse elanike arvu alusel). Eraldi arvestus on füüsilisest isikust ettevõtjate poolt tasutud tulumaksu osas, millest laekub KOV-ile 30% ja peaks motiveerima KOV-e tegelema väikeettevõtlusega.

⁴ Local and regional democracy in the Czech Republic, The Congress of Local and Regional Authorities, 2012

Ainsaks kohalikuks maksuks saab teatud mööndusega pidada kinnisvaramaksu. KOV saab maksust vabastada kinnisvara, mis on sattunud loodusõnnetusse (kuni 5 aastaks) ning põllumaa. Kinnisvaramaksu osa KOV-ide eelarves on umbes 4%.

Selget toetusfondi tulude tasandamiseks Tšehhis ei ole, kuid on sihtotstarbelised toetused konkreetsete teenuste osutamiseks. Toetuste jagamisel kindlad ja selged reeglid puuduvad kuid mõnede toetuse puhul on nõutav KOV-i omaosalus.

Näiteks Saksamaa lähedal Põhja-Tšehhi turismipiirkonnas asuvas väikelinnas Hostinné's oli hiljuti debatt – kas ehitada munitsipaalujula või mitte? Ujula oleks olnud vajalik, et mitmekesistada piirkonnas turistidele pakutavaid teenuseid, kuid ei leidunud eraettevõtjat, kes oleks olnud valmis selle ehitama. Selle oleks võinud ehitada linn, kuid selle rahastamiseks ja käigus hoidmiseks oleks pidanud tõstma kinnisvaramaksu. Analüüside käigus leidis linn, et kuigi ujula võiks turistide juurde tuua, siis võimalik saadav lisatulu turismist ei ole nii suur, et mõne aja pärast saaks kaaluda kinnisvaramaksu vähendamist (küllastajad kataksid ujula tegevuskulud). Seega jäi ujula ehitamata. (allikas Hostinné linnapea)